

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

13.01 – КМР. №1795 «С». 2022/23:10 005 ПЗ

ДУБІНСЬКОГО ТАРАСА ОЛЕГОВИЧА

2022 р.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
 ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
 ФАКУЛЬТЕТ ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННЯ
 УДК 332.3:379.84 (477.411)

«ПОГОДЖЕНО» «ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ»
 Декан факультету Завідувач кафедри земельного
 землепорядкування кадастру
 _____ д. е. н. Мединська Н.В.

проф. Євсюков Т. О. (підпис)
 _____ (підпис)
 «_____» _____ 20__ р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
 на тему: «ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РАЦІОНАЛЬНОГО
 ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В
 ГОЛОСІЇВСЬКОМУ РАЙОНІ М. КИЄВА»

Спеціальність 193 – Геодезія та землеустрій
 Освітня програма Геодезія та землеустрій
 Магістерська програма Оцінка землі та нерухомого майна
 Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Керівник магістерської роботи
 К. Е. Н. Цвях О. М.
 (науковий ступінь та вчене звання) (підпис) (ІПБ)

Виконав _____ Дубінський Т. О.
 _____ (підпис)
 КІЇВ – 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет землевпорядкування

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. завдувача кафедри земельного кадастру
к.е.н., доц. Мединська Н. В.,

« _____ » _____ 202_ року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Дубінському Тарасу Олеговичу

Спеціальність 193 «Геодезія та землеустрій»

Освітня програма «Геодезія та землеустрій»

Магістерська програма «Оцінка землі та нерухомого майна»

Орієнтація освітньої програми «Освітньо-професійна»

Тема магістерської роботи «**Еколого-економічні засади раціонального**

**використання земель рекреаційного призначення в Голосіївському районі
міста Києва»**

затверджена наказом ректора від 23.10.2021 р. № 1795 «С».

Термін подання завершеної роботи на кафедру – _____ р.

Вихідні дані до магістерської роботи: законодавча і нормативна бази,
наукові літературні джерела з теми дослідження, існуюча кадастрова карта.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

- Дослідити організаційно-теоретичні засади використання земель
рекреаційного призначення;

- проаналізувати сучасний еколого-економічний стан та проблеми
використання земель рекреаційного призначення в Голосіївському районі м.
Києва,

- запропонувати способи підвищення ефективності використання земель рекреаційного призначення Голосіївського району м. Києва.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів виконання магістерської роботи	Строк виконання етапів магістерської роботи	Примітка
1	Розділ 1. Теоретико-організаційні засади використання земель рекреаційного призначення	-	-
2	Розділ 2. Сучасний еколого-економічний стан використання земель рекреаційного призначення в Голосіївському районі м. Києва	-	-
3	Розділ 3. Спроби підвищення ефективності використання земель рекреаційного призначення Голосіївського району м. Києва	-	-
4	Попередній захист на кафедрі	-	-

Дата видачі завдання « » р.

Керівник магістерської роботи

Цвях О.М.

Завдання прийняла до виконання

Дубінський Т.О.

ЗМІСТ

НУБІП України

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ
ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ..... 9

1.1. Сутність, поняття та економічні умови екологізації землекористування..... 9

1.2. Еколого-економічні пріоритети у формуванні земельної політики в сфері
рекреації..... 18

1.3. Характеристика механізмів регулювання використання земель
рекреаційного призначення..... 28

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН
ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В
ГОЛОСІЇВСЬКОМУ РАЙОНІ М.КИЄВА..... 36

2.1. Еколого-економічний аналіз використання земель рекреаційного
призначення Голосіївського району м.Києва..... 36

2.2. Конкурентні переваги розвитку рекреаційної діяльності Голосіївського
району м.Києва..... 50

2.3. Проблеми розвитку використання земель рекреаційного призначення
Голосіївського району м.Києва..... 56

РОЗДІЛ 3. СПРОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ГОЛОСІЇВСЬКОГО РАЙОНУ
М.КИЄВА..... 60

3.1. Зарубіжний досвід використання земель рекреаційного призначення у
містах..... 60

3.2. Просторове управління рекреаційним землекористуванням..... 69

3.3. Стратегічне планування розвитку використання земель рекреаційного
призначення Голосіївського району м.Києва..... 78

ВИСНОВКИ..... 82

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 88

ДОДАТКИ..... 95

НУБІП України

ВСТУП

Сучасні населені пункти мають тенденцію до ущільнення міської забудови та збільшення чисельності населення. Питання екологічного

благополуччя, що виникають, і суттєве скорочення місць відпочинку населення

змушують серйозно переглянути концепцію сучасного містобудування.

Насамперед зміни мають торкнутися збільшення кількості рекреаційних зон міста, де людина могла б відновити свої сили та здоров'я, займатися спортом та

відпочинком. Рекреація – це відпочинок, процес відновлення сил людини, які

вона витрачає у процесі праці.

Дослідженнями в цій галузі займаються такі фахівці як географи, біологи, психологи, екологи, медичні працівники, соціологи, економісти. Крім цього

поняття рекреація стосується таких науки як рекреаційна географія,

рекреологія, рекреаційне природокористування, курортологія та інші суміжні

науки.

Землепорядкування на ландшафтно-екологічній основі є базою для організації рекреаційної діяльності, оскільки в сучасних умовах організація

рекреаційної діяльності, яка не має під собою наукового ландшафтно-

екологічного обґрунтування, призводить до деградації природних рекреаційних

ресурсів та погіршення екологічного стану землі.

Зростання антропогенного впливу на природний комплекс вимагає

проведення заходів щодо відновлення та збереження природного рекреаційного

потенціалу, щодо покращення екологічного стану землі та стабілізації

деградаційних процесів.

Для відновлення та збереження природного рекреаційного потенціалу необхідно забезпечити у процесі землеустрою ефективне функціонування землі

як природного комплексу, засоби рекреації та засоби виробництва. Зростає роль

землеустрою у формуванні ефективного рекреаційного землекористування, яке

екологізація є однією з важливих проблем сучасного розвитку. Усі зростаючі

потреби у рекреаційної діяльності вимагають проведення робіт з оцінки

рекреаційних земель; рекреаційному зонуванню території; організації використання землі у рекреаційних зонах.

Актуальність оцінки та обліку ландшафтно-екологічного стану природних рекреаційних ресурсів; необхідність удосконалення методики організації використання землі для організації рекреаційної діяльності; необхідність розвитку рекреаційного землекористування зумовила вибір теми магістерської роботи.

Мета дослідження – розробка теоретичних та методичних аспектів організації рекреаційного землекористування.

В процесі досягнення мети вирішувались наступні завдання:

- визначити сутність, поняття та економічні умови екологізації землекористування;

- розглянути еколого-економічні пріоритети у формуванні земельної політики в сфері рекреації;

- надати характеристику механізмів регулювання використання земель рекреаційного призначення;

- провести еколого-економічний аналіз використання земель рекреаційного призначення Голосіївського району м.Києва;

- визначити конкурентні переваги розвитку рекреаційної діяльності Голосіївського району м.Києва;

- визначити проблеми розвитку використання земель рекреаційного призначення Голосіївського району м.Києва;

- розглянути зарубіжний досвід використання земель рекреаційного призначення у містах;

- визначити заходи просторового управління рекреаційним землекористуванням;

- визначити заходи стратегічного планування розвитку використання земель рекреаційного призначення Голосіївського району м.Києва.

Об'єктом дослідження є рекреаційні ресурси Голосіївського району м. Києва.

Предмет дослідження – природні, антропогенні процеси, явища, стани, що зумовили використання земель для організації рекреаційної діяльності.

Під час написання дипломної роботи використовувались такі методи як узагальнення, пізнання, аналітичний, монографічний, SWOT-аналіз, порівняння, статистичний.

В написанні роботи використовувались наукові статті, монографії з проблематики еколого-економічного використання рекреаційних земель, екологізації рекреаційного землекористування, періодичні видання, наукові посібники.

Емпіричною базою дослідження послужили законодавчі та нормативні акти; інструктивні та методичні документи; результати досліджень автора; фактичні дані зібрані і оброблені автором; матеріали практичних процедур.

Теоретична значимість полягає в узагальненні теоретичних підходів до сутності «екологізації» та її адаптація до рекреаційного землекористування.

Практична значимість дослідження. Запропонований в даній роботі матеріал і сформуванні на ньому висновки можуть бути використані в плануванні лекційних курсів і проведенні семінарських занять з екологічного менеджменту, а також певні рекомендації можуть застосовуватись в плануванні стратегічного плану розвитку Голосіївського району м. Києва.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

НУБІП України

1.1. Сутність, поняття та економічні умови екологізації
землекористування

НУБІП України

Однією з найважливіших проблем сучасної екології та екологічної безпеки є проблема розробки та створення теоретичного фундаменту для вирішення завдань моделювання та управління земельними ресурсами, методології, принципів, структури та технологій раціонального управління ними.

НУБІП України

Вирішення подібних проблем нашою країною зустрічається з надзвичайними труднощами, пов'язаними зі складністю та специфікою досліджуваних територіальних об'єктів та процесів, які описуються величезними обсягами інформації, кількістю функціонуючих систем, елементів та співвідношень між ними.

НУБІП України

Причому вивчення, моделювання та управління земельними ресурсами та суспільством, у користуванні яких вони знаходяться, практично неможливо без уявлення цієї взаємодії на формальному рівні, тобто системного підходу.

НУБІП України

У сучасних умовах процеси перетворення природного середовища, у тому числі і земельних ресурсів, відбуваються з величезною швидкістю. У зв'язку з цим дуже актуальними стають комплексні дослідження різних видів та форм землекористування та їх інженерного забезпечення [1].

НУБІП України

В теорії та практиці слід розрізняти поняття землекористування як матеріального (фізичного) об'єкта так і комплексу соціальних, економічних, містобудівних, сільськогосподарських, екологічних, правових та інших відносин, які забезпечують спеціальний порядок використання, володіння і в окремих випадках розпорядження земельною ділянкою та особливу стійкість прав.

НУБІП України

Існують багато різних підходів до визначення поняття «землекористування». Деякі вчені розглядають землекористування як порядок, умови і форми експлуатації земель (юридично), сукупність земельних

ділянок, експлуатованих землекористувачами (адміністративно). Представимо найбільш розновсюджені підходи до визначення даного терміну на рис. 1.1.

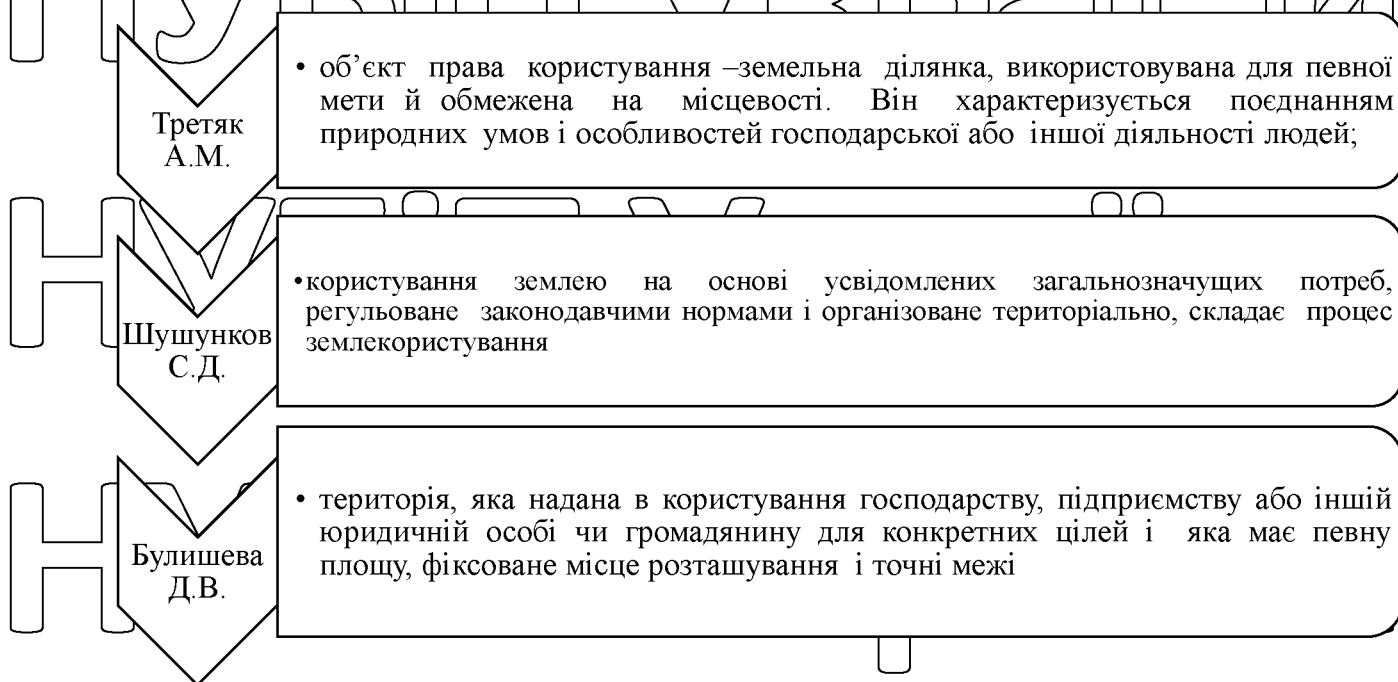

Рис. 1.1 Підходи до визначення терміну «землекористування»

*Примітка: сформовано автором на основі [2, 3, 5].

Таким чином, в загальному розумінні землекористування – це процес використання земельних ресурсів для різних цілей, здійснюваний на основі законодавчих норм і правил. Будь-яке землекористування як специфічна форма управління земельними угіддями передбачає не лише вдосконалення форм та методів управління просторовим та ресурсним базисом, а також раціональну організацію території, захист земель від забруднення та руйнування, інженерне забезпечення, спрямоване на забезпечення екологічної безпеки.

Таким чином, можна стверджувати, що землекористування необхідно розглядати у трьох аспектах (рис. 1.2). Структура землекористування відображає основні види економічної діяльності регіону, а також просторово-часова категорія, історичні, політичні та екологічні аспекти природокористування регіону [6].

Збільшення антропогенного навантаження, переважання інтенсивних видів виробництва призводить до зниження продуктивності ландшафтів регіону та погіршення економічних показників [3]. Велике значення у

вирішенні проблеми раціонального використання земельних ресурсів має оптимізація структури землекористування.

Основним методом, що дозволяє забезпечити дослідження процесів та явищ, що відбуваються на певній території у просторі та часі, виявити динаміку

технічного, технологічного, соціального та економічного забезпечення конкретного виду користування земельними угіддями, є екологічний моніторинг.

як користування землею в установленому законом порядку (земельна ділянка)

як частина єдиного земельного фонду (екологічна система), що надана державою або набута у власність чи оренду окремим користувачем для господарської або іншої мети, визначна на місцевості

об'єкт права, об'єкт економічних, екологічних, містобудівних, сільськогосподарських та інших земельних віднощ, на який землекористувачу виданий документ, що посвідчує право на землю з визначеними межами, площею, складом угідь, майнових об'єктів

Рис. 1.2. Основні аспекти поняття «землекористування» у науковій

літературі

*Примітка: сформовано автором на основі [5, с.47]

Особливістю рекреаційного землекористування є те, що стратегічна альтернатива розвитку країни у сьогоденні пов'язана з пошуком такої моделі подальшого функціонування, яка б найповніше враховувала, з одного боку, найпрогресивніші набутки науково-технічного прогресу розвинутих країн, а з іншого – максимально враховувала особливості своєї країни.

Поняття еколого-орієнтованого землекористування останнім часом досить часто використовується різними науковими дослідниками у своїх публікаціях.

Для комплексного розгляду цього питання було досліджено термінологічні аспекти, що розкривають сутність еколого-орієнтованого землекористування у матеріалах публікацій ряду наукових дослідників.

Поняття «екологізація» на відміну від поняття «охорона природи» є більш широким і спрямоване на зменшення негативного впливу. Тому екологізація є більш широким поняттям, ніж природоохоронна діяльність.

Представимо на рис. 1.1 підходи до визначення терміну «екологізація».

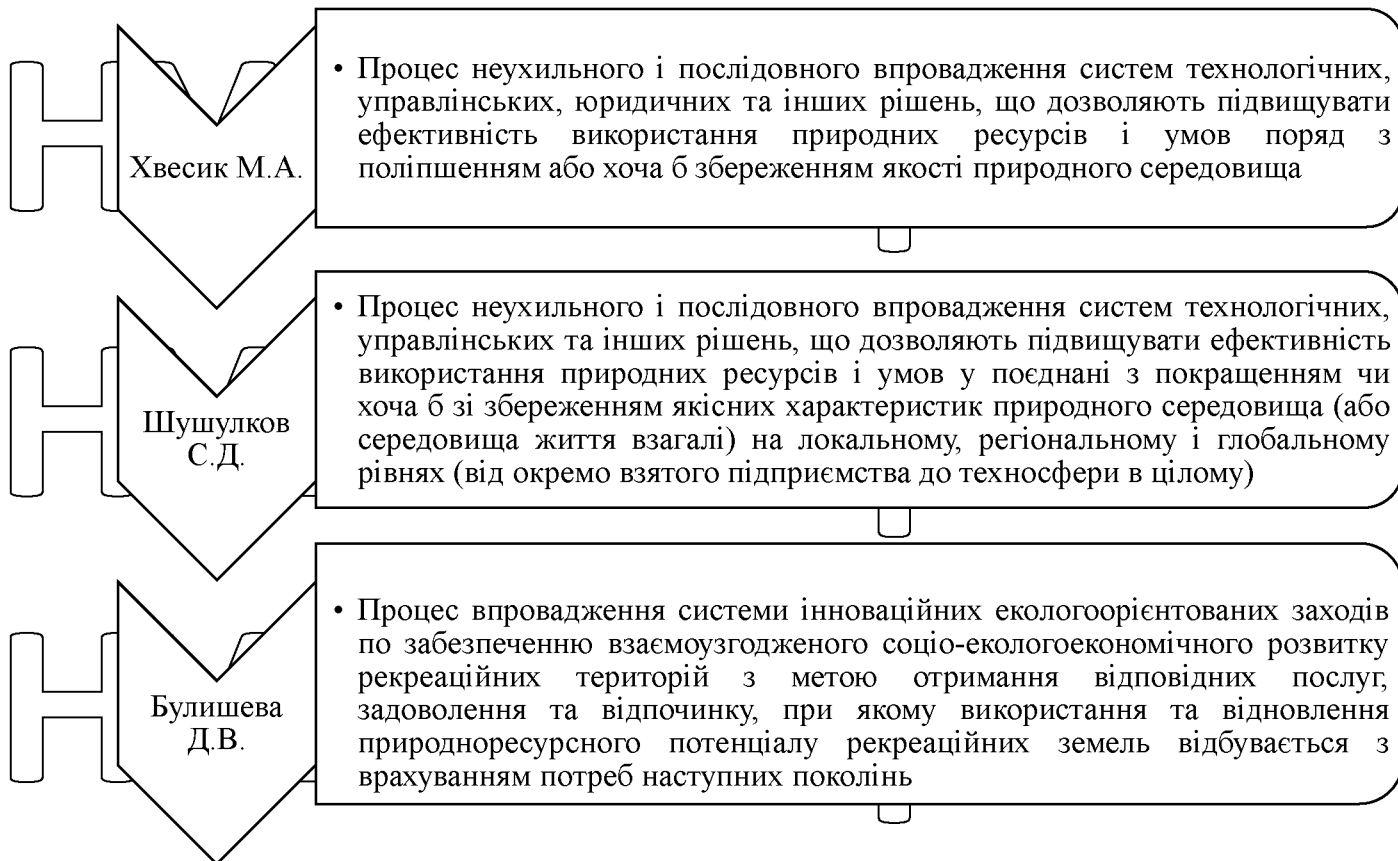

Рис. 1.3. Підходи до визначення терміну «екологізація»

*Примітка: сформовано автором на основі [3, 5, 7]

На основі узагальнення матеріалів даних наукових праць можна зробити висновок про те, що екологоорієнтоване землекористування є сукупністю дій послідовного характеру, спрямованих на ощадне та максимально безпечне використання наявного земельного ресурсного потенціалу з урахуванням адаптації екологічних принципів господарювання.

Екологічна складова оптимізації землекористування полягає в усвідомленій необхідності збереження і розумного використання землі як основного природного ресурсу та базисного компоненту довкілля, економічна - у використанні земель саме в тих угіддях, де вони будуть приносити найбільший дохід, соціальна - в адекватності характеру використання земель

стану суспільної свідомості і системі суспільних (громадських) потреб. На ускладнення екологічної ситуації впливає низка економічних та правових факторів, які діють у різних секторах, на різних рівнях та з різним ступенем впливу:

- макроекономічна політика, що веде до екстенсивного використання природних ресурсів;

- недосконалі нормативно-правові акти;
- невизначеність володіння природними ресурсами;

- недооцінка сталого розвитку;

- інфляція, криза в економічній сфері, що ускладнює реалізацію довгострокових проектів;

- природно-ресурсний характер експорту;

- наявність ефективного стимулу у вигляді отримання швидкого доходу від продажу виробленої продукції тощо [8, с.64].

Все це викликає необхідність розробки якісно нових підходів до землекористування та природокористування, основне місце в яких має займати гармонізація компромісних відносин суспільства та біосфери, природи та людини, екології та економіки.

Причому екологізація повинна займати пріоритетне значення, тому що від мінімуму екологічних прорахунків у практичній діяльності залежить як економічний ефект проведених заходів, так і запобігання негативним проявам у природі, які призводять до антропогенного опустелювання території.

Для нормального функціонування природного та земельно-ресурсного потенціалу, як природно-біологічної системи, виконання всіх її функцій, необхідно вписувати їх використання в екологічні рамки, які дозволять зруйнувати природний механізм регуляції довкілля. Зважаючи на всі негативні наслідки деградації земельних ресурсів, в останні роки зроблено кроки до застосування технологій, які повинні відповідати сучасним вимогам не тільки з економічної точки зору, а й з екологічної. Тобто з погляду загальної економіки та економіки природокористування землекористування (землеволодіння) має

бути конкурентоспроможним, а з погляду природооблаштування та природоохоронної діяльності – екологізованим [9].

Основною методологією екологічно стійкого землекористування є функціонування землі як природного комплексу та об'єкта еколого-економічних відносин. Центральною ланкою є формування та підтримка характеристик екологічного каркасу території та проведена на цій базі оцінка ландшафтно-екологічних критеріїв та стану використання землі.

Зважаючи на це, необхідно вирішити одну з головних проблем – підтримання екологічного балансу, який повинен бути пов'язаний з діяльністю як окремих ландшафтів-угідь, так і в цілому певних територіальних утворень різних рівнів від невеликих землеволодінь, землекористувань до великих природно-територіальних утворень, що послужить формуванню екологічно стійкого землекористування [10].

Однією із основних умов збалансованого розвитку територій є економічно та екологічно обгрунтована та нормативно закріплена регламентація критеріїв розвитку відповідних земель. Представимо на рис.1.4. особливості екологізації рекреаційного землекористування.

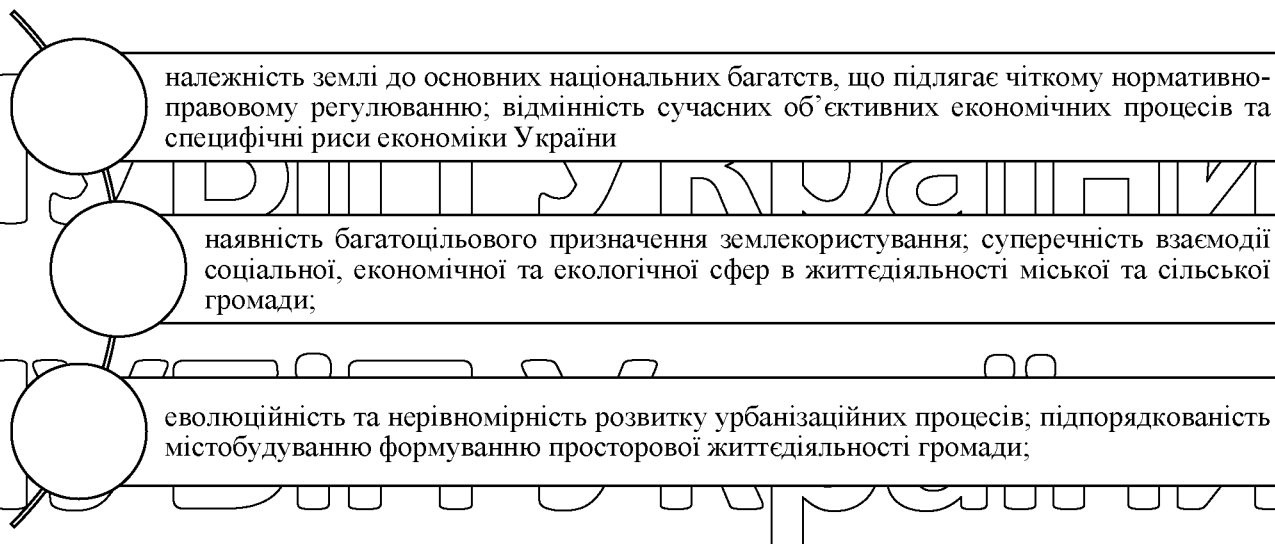

Рис.1.4. Особливості екологізації рекреаційного землекористування

*Примітка: сформовано автором на основі [11, с.27]

Регулювання екологічного балансу землекористування може бути забезпечене з урахуванням таких основних принципів:

- перерозподілу та використання земель на ландшафтно-екологічній основі;
 - застосування підходу екологічного балансу при організації використання земель і територій;

- проведення екологічної оцінки земель;
 - виділення територій, що користуються певним правовим та природно-господарським режимом розроблення технологій, адаптованих до конкретних умов навколишнього середовища та забезпечення відтворення відновлюваних природних ресурсів;

- забезпечення екологічного балансу екологічних систем природних та штучних ландшафтів.

Багато досліджень різних авторів з різних країн показали, що екологічно стійке землекористування формується на принципах раціонального використання землі, які набирають чинності при чіткому дотриманні технічних, технологічних, природно-біологічних та соціально-економічних законів, що забезпечують постійне відтворення ґрунтової родючості. Тому для покращення та зміни ситуації, в основу раціонального використання земель необхідно включити та дотримуватись якісних критеріїв, які сприятимуть забезпеченню

цього процесу (рис. 1.5).

НУБІП України

НУБІП України

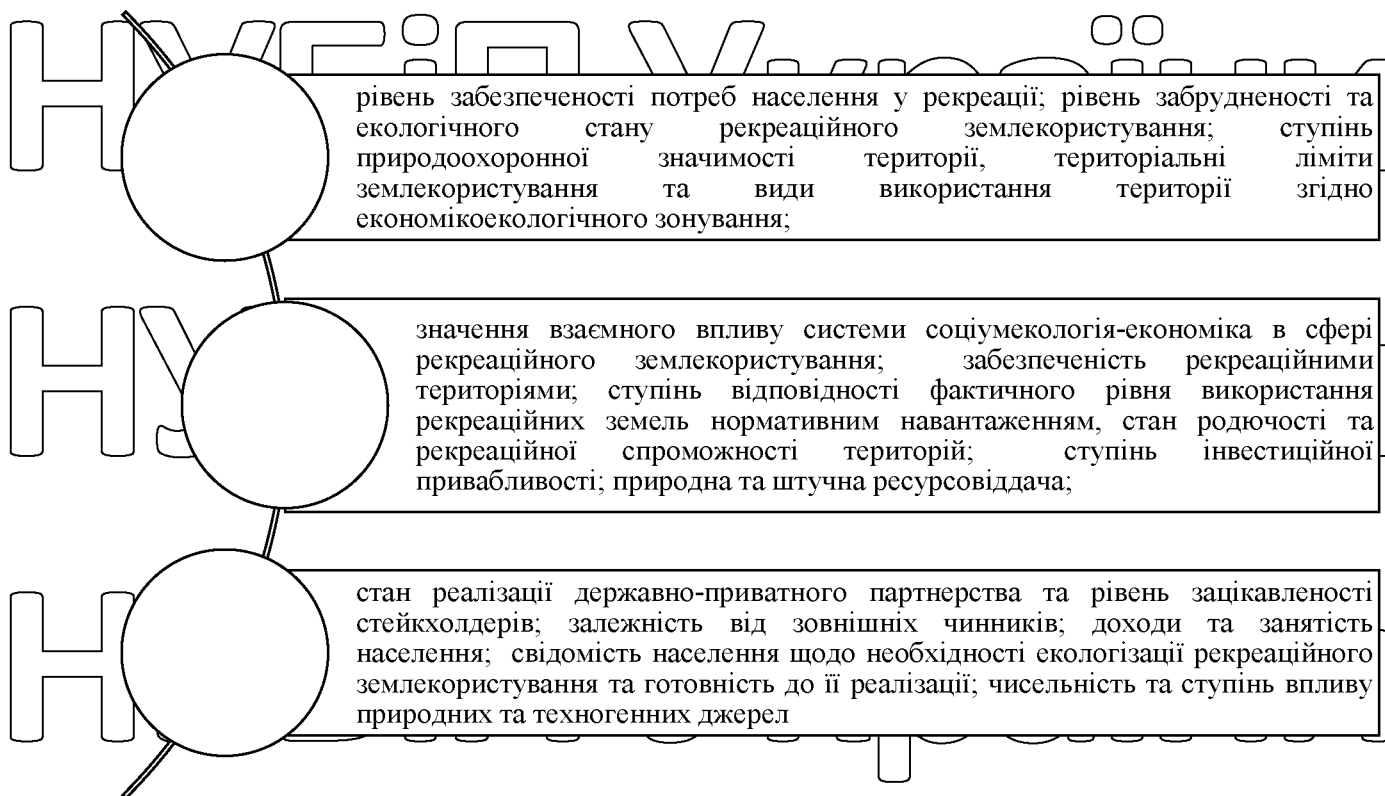

Рис. 1.5. Критерії екологізації рекреаційного землекористування

*Примітка: сформовано автором на основі [4]

Функції стійкого екологічного землекористування (землеволодіння) заключаються у тому, щоб повною мірою враховувати ландшафтні особливості та властивості, галузеву придатність території, орієнтовану на задоволення соціально-економічних інтересів суспільства, забезпечення високої продуктивності продуктивної та інших видів діяльності, що сприяють охороні, відтворенню продуктивних та інших корисних властивостей та якостей земельних ресурсів [12].

Врахування цих принципів, критеріїв та особливостей в практиці рекреаційного землекористування дозволить забезпечити ефективність прийняття управлінських рішень з метою отримання економічних результатів.

Вибір стратегії розвитку рекреації має бути орієнтований на соціальні потреби людини, які зумовлені природними, духовними чинниками існування людей. Вони або є основою вибору стратегій розвитку, або визначають додаткове увімкнення природних елементів. При цьому основні засоби

виробництва є просторовою базою розміщення продуктивних сил у зоні рекреації.

Таким чином, зона рекреації може бути і основним засобом виробництва, і просторовою основою існування самої людини. Розвиток виробничих елементів зон рекреації та раціонального ресурсокористування спрямований на всі потреби, необхідні для підтримки життєдіяльності людини, людської особистості, соціальної групи людей, суспільства загалом. Останні слід поділяти на два умовні рівні: потреби еколого-економічні та соціально-економічні. Їх наявність ускладнює здійснення системного аналізу та виконання стратегічного планування виробничих елементів зон рекреації [5].

В умовах ринкової економіки особливості соціально-економічного та екологічного розвитку полягають у тому, що ця проблема не виникає на порожній, вільній території, а починає свій розвиток на базі, де раніше функціонувала система державного регулювання та управління ресурсами та виробничої діяльністю у зонах рекреації. Виходячи з цього, назріла необхідність розробки та застосування основного принципу управління раціональним природокористуванням - еколого-економічного, що передбачає моделювання збалансованості взаємодії рекреації та навколишнього середовища, в т.ч. виробничої та невиробничої сфер діяльності людини.

В даний час еколого-економічний механізм управління аграрно-рекреаційними територіями характеризується відсутністю обліку екологічних наслідків виробництва на навколишнє середовище. Діяльність підприємств по поліпшенню довкілля практично не стимулюється.

Сучасна практика перерозподілу земель у зонах рекреації породжує проблеми меж трансформації окремих видів рослин та тварин у мутантів, обмеженості ресурсів, що вилучаються, скорочення їх відводів для нераціональних виробництв.

У рекреаційних зонах всі види ефективності можуть бути суттєво збільшені, наприклад, раціональним розподілом та/або перерозподілом ресурсів між ресурсокористувачами. Такі заходи покликані забезпечувати еталій

розвиток виробничих елементів зон рекреації, а також досягнення їхньої збалансованості (еколого-економічної, соціальної, фінансової, іншої).

1.2. Еколого-економічні пріоритети у формуванні земельної політики в сфері рекреації

Провідними процесами рекреаційного природокористування виступають:

- рекреаційне ресурсоспоживання, у тому числі бальнеологічне, грязелікувальне, рослинне та тварина, інформаційна (пізнавально-природна рекреація),

- рекреаційне ресурсокористування, у тому числі кліматичне, водне, земельне, пейзажне;

- рекреаційне середовище – розміщення рекреантів та їх транзитних потоків, підприємств, об'єктів рекреаційної інфраструктури, рекреаційних угідь, відходів рекреаційної діяльності;

- використання сприятливих властивостей середовища для лікування, оздоровлення, естетичного сприйняття, пізнання та розваги.

На тлі подолання кризових явищ у світовій економічній системі, у процесі перерозподілу цінностей відбувається посилення ролі природних ресурсів, охоронних ареалів, в яких дані ресурси збереглися в їх автентичних формах. Вони мають прямий вплив на якість життя та відпочинку населення, як цілісних і одночасно окремих одиниць, існують та розвиваються у безпосередній залежності та єдності з навколишнім середовищем [13].

В рамках теорії економіки природокористування, розробляються та застосовуються на практиці методи впливу на природокористувачів, що призводять до екологічної (відновлення якості та рекультивація) та економічної реабілітації порушених, забруднених та деградованих земель.

Тим не менш, як засіб виробництва земля має свої специфічні риси проти штучно створюваних засобів виробництва.

По-перше, якщо штучно створені засоби виробництва (машини, обладнання) у міру фізичного зносу можуть бути відтворені, відновлені, то ґрунтовий покрив природним шляхом відновлюється через сотні тисяч років, що означає їх фактичний виняток із інтенсивної господарської діяльності.

По-друге, відмінною рисою землі як засобу виробництва є поєднання функцій предмета та засобу праці в одному процесі виробництва. Тим самим земля у процесі виробництва виступає як природний ресурс, та як своєрідний сировинний ресурс. Обробляючи ґрунт, людина створює за допомогою інших засобів виробництва сприятливі умови для зростання сільськогосподарських

рослин. У той же час, враховуючи та використовуючи фізико-хімічні властивості ґрунту, людина впливає на формування врожаю рослин. Тут земля є засобом праці [12].

По-третє, землі як знаряддя та предмет праці притаманна незамінність у силу відсутності альтернативних ресурсів, використання яких дозволяло б задовольнити першочергові людські потреби.

Для характеристики земельних ресурсів як засобу виробництва важливе значення мають регіональний та територіальний аспекти. Так, наприклад, ділянки землі, розташовані в різних регіонах, можуть суттєво відрізнитися своєю продуктивністю через природні особливості, складу ґрунту, клімату, рельєфу тощо.

Разом з тим земельні ресурси обмежені просторово, і при вичерпанні вільних угідь їх не можна збільшити на відміну можливого розширення виробництва інших засобів виробництва.

Слід також зазначити, що земельні ділянки жорстко прив'язані до певного регіону, отже, їм властиво постійне розташування, що викликає необхідність створення спеціальних засобів виробництва для землекористування у цьому регіоні.

Перехід до сталого землекористування може бути здійснений у межах створення системи еколого-економічного регулювання землекористування. Система еколого-економічного регулювання землекористування полягає у

створенні та застосування на практиці єдиних методичних принципів проведення земельної та природоохоронної політики, що дозволяє економічними та правовими інструментами здійснювати регулювання землекористування, спрямоване на вирішення екологічних проблем при одночасному підвищенні ефективності використання наявних земельних ресурсів [14, с.47].

Така система може забезпечити збалансований розвиток території на користь всього населення за дотримання права власності на землю та надання додаткових гарантій особам, інтереси яких безпосередньо зачіпаються прийнятими містобудівними та інвестиційними рішеннями, забезпечення пріоритету охорони життя та здоров'я людини, пріоритету охорони землі та інших компонентів довкілля.

В основі концепції створення системи еколого-економічного регулювання землекористування лежать такі положення:

1. Питання охорони навколишнього середовища в умовах функціонування ринку нерозривно пов'язані з регулюванням землекористування і можуть вирішуватися методами земельної та містобудівної політики.

2. Питання збереження природно-ресурсного та екологічного потенціалу також пов'язані з підвищенням ефективності використання земель, що виражаються в збільшенні віддачі (доходів держави, місцевих громад) від використання інвестиційно привабливих земель, збереженням потенціалу цінних природних територій, естетично та історично привабливих ландшафтів та природних об'єктів, які є культурною та природною спадщиною.

3. В умовах ринкових відносин основними критеріями ефективності використання земель та збереження цінних природних територій є ринковою вартість землі та загальна економічна цінність природних територій, а також потенційні збитки спільнот різного рівня, спричинені заподіянням екологічних збитків.

Для їх визначення потрібний розвиток методології оцінки землі, природних ресурсів та екологічних функцій екосистем.

4. Умови використання земель, у тому числі тих, що знаходяться у приватній власності, що мають бути жорстко обмежені вимогами охорони природи та збереження добробуту людей, які мешкають на певній території.

5. Домагатися поставленої мети екологічно орієнтованої земельної політики в умовах ринку можна економічними методами, заснованими на встановленні земельних платежів, адекватних земельній ренті, ренті від використання асиміляційного потенціалу (плата за забруднення) та відшкодування заподіяних екологічних збитків [15, с.107].

Здатність навколишнього середовища здійснювати на людей певний сприятливий фізіологічний та психологічний вплив, відновлювати їх сили та здоров'я включає рекреаційний потенціал.

Саме на рекреаційних територіях виникають протиріччя з питань управління між ієрархічними рівнями правлячих гілок влади, еколого-економічними системами та їх підсистемами. Рекреаційне землекористування має протікати у комплексі трьох взаємозбалансованих функцій: соціальної, економічної та природоохоронної.

Досягнення оптимального значення соціальної функції полягає у забезпеченні задоволення особистих потреб населення у відпочинку, оздоровленні, спілкуванні з природою, що сприяє зміцненню фізичного, психологічного та розумового здоров'я.

Оптимум економічної функції можна поділити на два підвиди: одержання економічного ефекту від надання рекреаційних послуг; відновлення робочої сили, тобто підвищення працездатності, зростання продуктивності праці.

Вирішення проблем рекреаційного землекористування міст потребує чіткого визначення місця і ролі економічних інтересів людей, їх синхронізації з екологічними імперативами, а також формування еколого-правової культури перш за все осіб, зайнятих в управлінні та виробництві [16].

В сучасних умовах переходу країни до ринкових відносин, одним із дієвих механізмів формування екологічної культури є впровадження механізму економічних впливів. Розглядаючи економічний аспект цього питання важливо розуміти, що в умовах сучасності «лімітуючим» фактором розвитку стає не штучний капітал, а збережений природний.

Для досягнення будь-якого економічного ефекту від рекреаційних територій потрібна мінімум наявність відповідних територій із наявними на ній природними ресурсами. Більшість економістів розглядають природні та штучні ресурси взаємозамінні. А чи не взаємодоповнюючі чинники. Є, проте жоден із

них не може бути «лімітуючим»

Але якщо у разі штучних ресурсів цей факт переважно виконується, то при аналізі природних ресурсів процес прямо протилежний. Навіть на вироблення та підтримання у відповідному стані відновлюваних природних ресурсів необхідно значно більше часу, ніж на їх експлуатацію у процесі рекреаційної діяльності.

Комплексний розвиток рекреаційних територій можна охарактеризувати як економічно ефективний тип розвитку, що ґрунтується на раціональній спеціалізації відповідної території та її складових. Який характеризується взаємопов'язаністю, пропорційністю, збалансованістю поєднання всіх елементів, галузей. Виробництв та споживачів в еколого-економічному циклі процесу рекреаційного землекористування, раціонального ресурсоспоживання та оптимальної за цим територіальної організації економічної діяльності.

Організація системи комплексного розвитку та використання всіх елементів рекреаційних територій передбачає відповідність даних територій вимогам раціонального та ефективного природокористування. У тому числі вимогам охорони навколишнього природного середовища, але водночас і відповідність критеріям економічно ефективних територій у результаті узгодженого та взаємопов'язаного розвитку [17].

Незважаючи на те, що потреба в рекреаційних територіях залишається з огляду на факт їхньої обмеженості, необхідною умовою є врахування потреб населення у розміщенні.

Збереження та відтворення рекреаційних територій в аспекті національних, етнічних, культурних, історичних інтересів, фізичних та фізіологічних потреб, з економічної точки зору, є важливим фактором як співвідношення попиту та пропозиції відповідних територій та послуг. Для забезпечення раціонального природокористування за всіма критеріями процесу рекреаційного землекористування необхідною вимогою є досягнення рівноваги між кількістю рекреаційних територій та попитом на них.

Іншим механізмом економічного стимулювання може стати надання податкових, кредитних та інших пільг у разі впровадження суб'єктами рекреаційного землекористування маловідходних, безвідходних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, технологій вторинного використання відходів та викидів шляхом екопереробки та їх використання як вторинна сировина.

Ефективними можуть стати також заходи щодо економічного стимулювання інновацій та інвестицій у ресурсозбереження та ресурсозбереження. Що дасть вагомий поштовх ініціативним суб'єктам малого та середнього бізнесу та започаткує шлях збалансованості еколого-економічного розвитку підприємств. Задіяних у процесі рекреаційного землекористування. Основний стрижень, на якому має будуватися політика зростання зайнятості міського населення в секторах «зеленої» економіки, — просування та добіювання енергоефективного законодавства на рівні адміністративного управління.

Законодавчий та управлінський механізми регулювання відносин, що виникають у процесі господарської діяльності та їх удосконалення є базисом будь-якої діяльності, без якого не можна стати на шлях досягнення сталого еколого-економічного розвитку. Єдина державна система обліку рекреаційних територій та їх складових стане кількісною компонентою будь-яких

економічних розрахунків у процесі оцінки економічного ефекту діяльності на рекреаційних територіях.

Розгалужена, рівномірно розподілена мережа рекреаційних територій є територіальною умовою задля досягнення раціонального, ефективного розвитку територій. Таке «павутиння» забезпечить рівномірний конкурентоспроможний розвиток рекреаційної діяльності у сфері виробництва та споживання благ та послуг.

Економічні інструменти рекреаційного землекористування повинні

(рис.1.6):

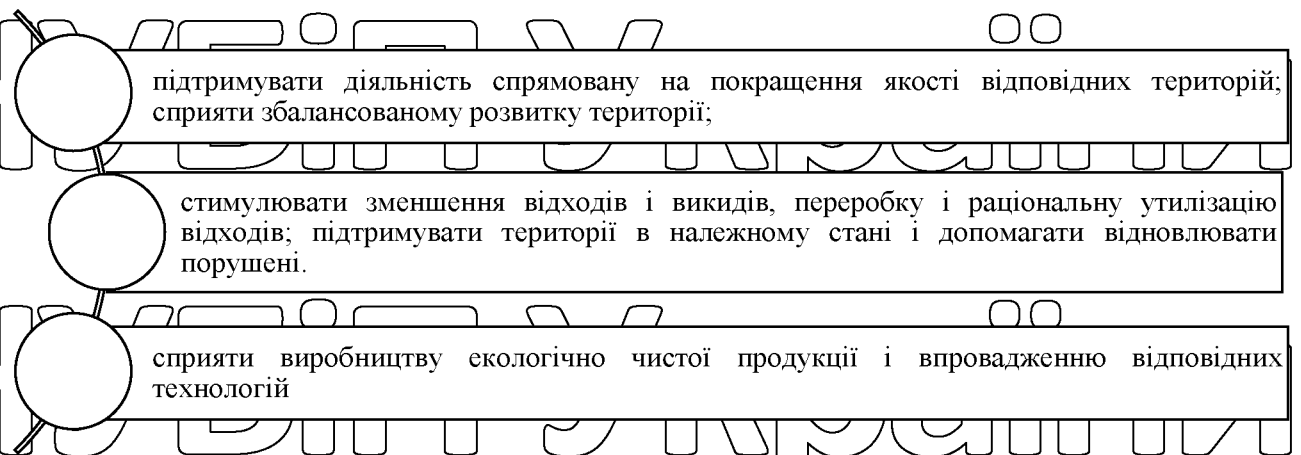
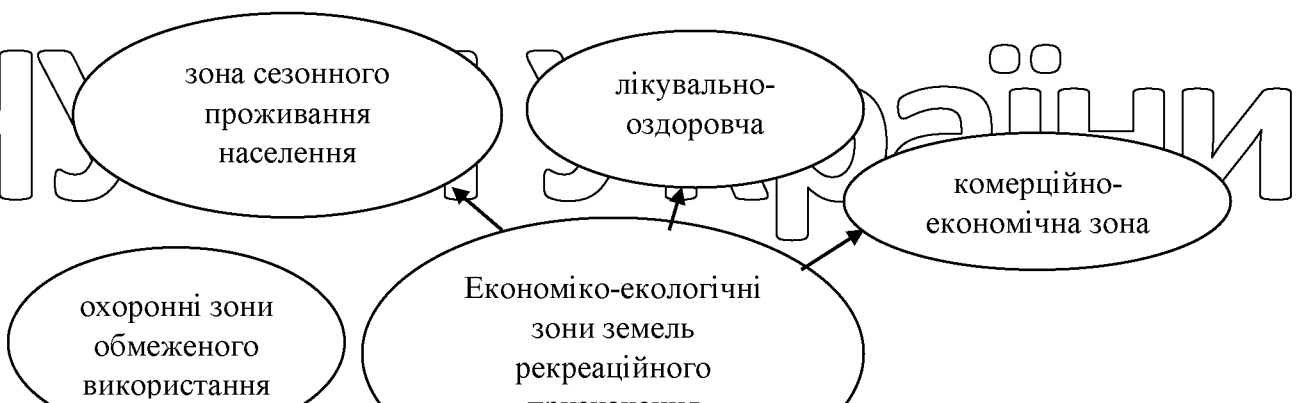

Рис.1.6. Питання, які вирішують економічні інструменти рекреаційного землекористування

*Примітка: сформовано автором на основі [13]

Види еколого-економічних інструментів представляють собою варіації двох головних видів впливу на економічні інтереси суб'єктів господарської діяльності: податкового (вилучення доходу) та дотаційного (пряма чи непряма передача доходу). Крім того, в рамках формування земельної політики щодо земель рекреації на основі еколого-економічних засадах проводиться зонування земель. Представимо на рис.1.7 зонування земель рекреаційного призначення на підґрунті економіко-екологічного зонування.

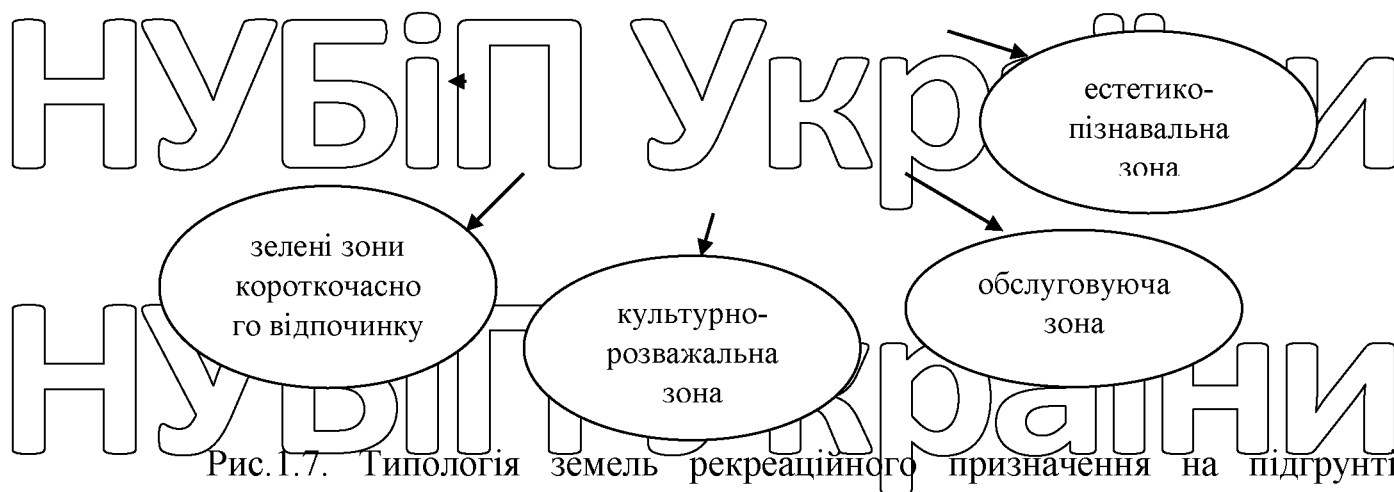

Рис.1.7. Типологія земель рекреаційного призначення на підґрунті економіко-екологічного зонування

*Примітка: сформовано автором на основі [18]

Економіко-екологічне зонування рекреаційних територій, чітке розмежування відповідних видів діяльності та сфери використання земель позитивно вплине на економічний, екологічний, соціальний та естетичний розвиток рекреаційної галузі, адже завдяки такому підходу має місце розробка якісно нової стратегії розвитку рекреаційних територій. Організаційні аспекти зонування повинні бути відображені у нових методичних підходах та порядку оцінки відповідних земель. Досліджуючи економічну складову розвитку

територій, варто зауважити, що земельні ресурси є джерелом наповнення державних бюджетів як ресурсу, за який передбачається плата за користування.

Договір про встановлення права користування (земельний сервітут) підлягає державній реєстрації в порядку, встановленому для державної реєстрації прав на нерухоме майно (ст. 52, ч. 1–4 Земельного кодексу України,

2001). Низкою земельних законів встановленні обмеження для (рис.1.8):

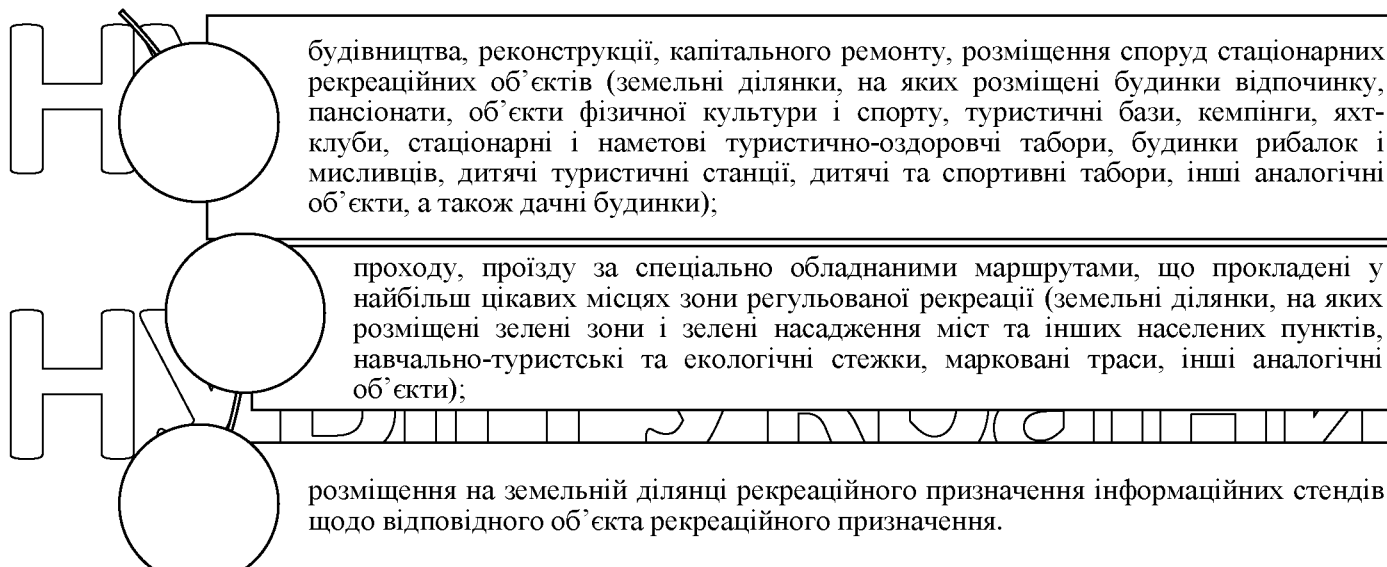

Рис 1.8. Законодавчі обмеження рекреаційного землекористування

*Примітка: сформовано автором на основі [15]

Існують певні особливості і в правому режимі використання рекреаційних земель. Законодавчо визначено, що на рекреаційних землях можна вести такі види діяльності, які не перешкоджають використанню їх за призначенням, а також ті, що негативно не впливають на природний стан цих земель та не змінюють природний ландшафт (ст. 52, ч. 3 ЗКУ; ст. 63, ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища») (1.9):

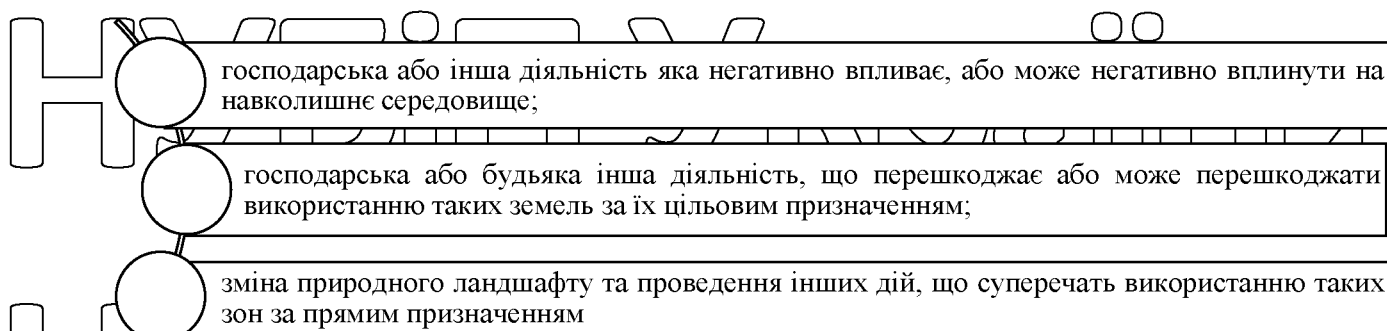

Рис.1.9. Дозволені види діяльності на рекреаційних землях

*Примітка: сформовано автором на основі [20]

В системі економічного розвитку рекреаційного землекористування вагомим аспектом є механізм оподаткування, базисом якого є нормативна грошова оцінка земель, на основі якої обчислюються орендна плата і сума податку за використання земель.

Основною формування земельної політики є нормативно грошова оцінка рекреаційних земель, яка є одним з основним економічних регуляторів використання рекреаційних територій, так як від неї залежить розмір земельного податку. З одного боку, плата за користування земельними ділянками рекреаційного призначення встановлюється відповідно до «Податкового кодексу України», за яким ставки податку підвищують п'ятикратно за використання земельних ділянок рекреаційного призначення не за «функціональним призначенням цих територій» [21].

З іншого боку, заклади культури, науки, освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, фізичної культури та спорту, які повністю утримуються за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, в т.ч. розташованих на землях рекреаційного призначення, повністю звільняються від сплати земельного податку.

Спеціальне використання рекреаційних земель здійснюється за плату. Використання рекреаційних земель встановлюється договором, законом, заповітом або рішенням суду. Основними засадами формування системи еколого-економічного регулювання землекористування є:

- 1) регулювання землекористування методами ринкового характеру – запровадження податків, штрафів, економічних санкцій чи пільг;
- 2) регулювання землекористування жорсткими адміністративними нормами та правилами – встановлення обмежень щодо використання певних територій, наприклад, заборона будівництва, зміни фасадів, вирубування дерев та ін;

- 3) поєднання ринкових та адміністративних методів регулювання землекористування.

Основними елементами системи еколого-економічного регулювання землекористування є:

- екологічна експертиза та оцінка впливу на навколишню природну середовище;
- система земельних, природно-ресурсних платежів, що створюють умови для ефективного використання землі, збереження екологічного потенціалу,

добротої якості навколишнього природного середовища та цінних природних об'єктів та ландшафтів;

- екологічні вимоги та обмеження при здійсненні розвитку найбільш інвестиційно-привабливих територій;

- зонування та територіальне планування використання земель різних категорій.

Вважаємо, що найбільш доцільним є використання інструментів економічного впливу на екологізацію рекреаційного землекористування,

представлених на рис. 1.10.

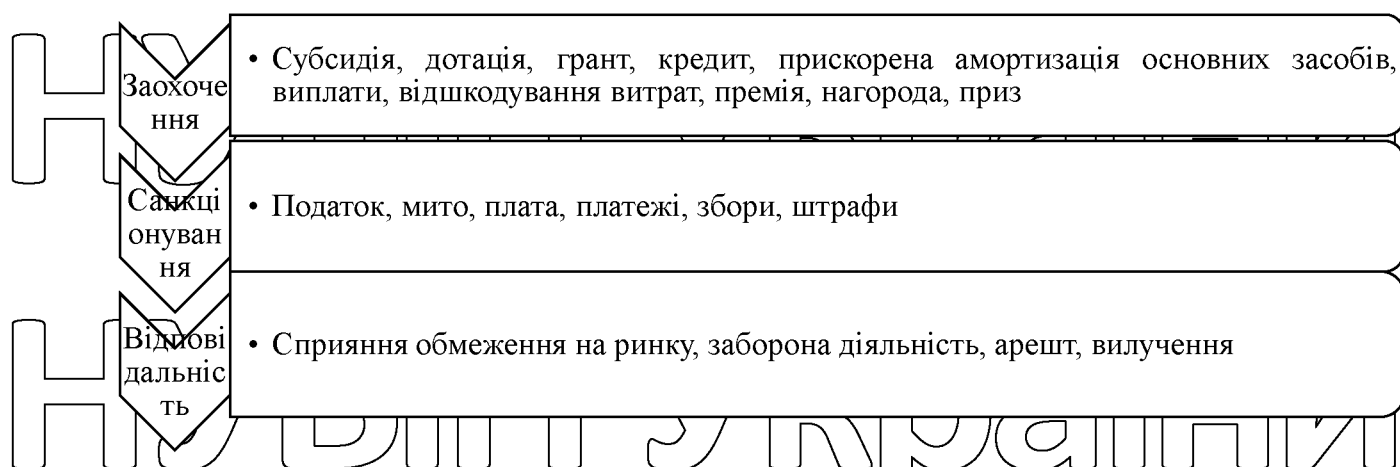

Рис.1.10. Форми інструментів економічного впливу на екологізацію рекреаційного землекористування

*Примітка: сформовано автором на основі [9]

Сталий розвиток рекреаційних територій може бути досягнутий при забезпеченні двох умов: активне планування та розробка чіткої програми розвитку кожної відповідної території на засадах екологозбалансованого, раціонального використання земель; забезпечення реалізації кожного аспекту даної програми, основною умовою якого є формування екологічної культури кожного індивіда.

1.3. Характеристика механізмів регулювання використання земель рекреаційного призначення

Основною нормативно-правового забезпечення рекреаційної діяльності в Україні є Конституція України, в якій питанням управління земельними ресурсами, в тому числі рекреаційним територіям присвячено статті 13, 14, 41, 124 [22].

Оскільки в більшості до складу рекреаційних територій входять об'єкти природно-заповідного фонду, слід сказати про те, що правовий акт, який визначає основи організації, охорони ефективного використання особливо охоронних природних територій, - це Закон України «Про природно-заповідний фонд України».

Згідно Закону України до цих земель відносяться ділянки суходолу і водного простору, природні комплекси та об'єкти, що мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та оздоровчу цінність, які вилучені органами державної влади повністю або частково із господарського використання і для яких встановлено особливий режим охорони, відтворення і використання.

Нижчою ланкою системи законів у галузі регулювання земельних відносин у сфері рекреаційного землекористування є Закон України «Про туризм» тощо. Крім того, ця діяльність регулюється Земельним, Лісовим та Водним кодексами, законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про землеустрій».

Також важливим документом, що регламентує рекреаційне землекористування є Стратегія розвитку туризму і курортів.

Особлива увага на урядовому рівні приділяється охороні земель рекреаційного призначення, але їх визначення законодавством України є недосконалим, адже для організації відпочинку населення, туризму і спортивних заходів можуть використовуватися землі будь-якої категорії, проте це не означає, що вони належать до земель рекреаційного призначення.

Цінність земель рекреаційного призначення полягає в тому, що вони є придатними для відпочинку населення, тут немає факторів, які б негативно впливали на здоров'я людини.

Державне управління розмежуванням земель рекреаційного призначення є похідним від поняття державного управління в цілому. Під останнім розуміють певний вид діяльності державних органів, який має виконавчий та розпорядчий характер і полягає в організуючому впливі на суспільні відносини шляхом застосування державновладних повноважень.

Державному управлінню притаманні всі ознаки виконавчої влади; отже, у сфері охорони навколишнього природного середовища воно є видом діяльності органів виконавчої влади з реалізації внутрішньої та зовнішньої екологічної політики держави, її внутрішніх і зовнішніх екологічних функцій

[13].

Право користування землями рекреаційного призначення проявляється у двох формах: загальному і спеціальному користуванні. Загальне користування здійснюють громадяни в порядку, передбаченому законодавством і визначеному місцевими радами. Це може стосуватися користування в населених пунктах парками, скверами, бульварами та ін.; застосування води в оздоровчих цілях у місцях, створених місцевими радами; використання сприятливого клімату. Для забезпечення раціонального використання та охорони земель рекреаційних зон на цих територіях визначають різні

функціональні зони:

- а) які особливо охороняються;
- б) з пізнавальними можливостями;
- в) для короткострокового відпочинку;
- г) для обслуговування відвідувачів;
- д) господарського призначення [8].

Кожна цивілізована держава покликана турбуватися про життя, здоров'я, безпеку і розвиток населення як основоположну самоцінність будь-якого суспільства.

Одним з найважливіших напрямів сучасного державного управління є заходи, спрямовані на відпочинок і відновлення працездатності населення. Режим управління у сфері використання земель рекреаційного призначення є

досить неоднорідним; проаналізувавши його, можна виокремити риси, характерні тільки для одного або декількох, але не для всіх видів земель рекреаційного призначення у цілому.

Законодавство про рекреаційну діяльність дає підстави для формування загального і спеціальних правових режимів, які стосуються земель рекреаційного призначення. Загальний правовий режим є дійсним для всіх видів земель зазначеної категорії, незалежно від того, які рекреаційні ресурси на них розташовано.

Спеціальні правові режими відрізняються специфікою правового регулювання [11]. Складовими державного контролю над використанням і охороною земель рекреаційного призначення виступають:

- розподіл та перерозподіл цих земель;
- планування їх використання;
- ведення державного земельного кадастру таких земель;
- здійснення контролю над додержанням законодавства у сфері їх ефективного використання, відновлення та охорони;
- моніторинг цих земель;
- здійснення землеустрою щодо даних земель;
- розгляд уповноваженими органами земельних спорів щодо земель рекреаційного призначення.

У відповідності до діючого в Україні законодавства раціональне природокористування регламентує сукупність ключових програмно-цільових підходів, які насамперед включають різні програми на рівні держави й регіонів у сфері збереження й відновлення природних ресурсів для отримання еколого-економічних пріоритетів у розвитку різних галузей економіки та збереження природного середовища в перспективі для майбутніх поколінь.

Забезпечення процесу рекреаційного землекористування в Україні здійснюється через систему інституційно-правового підґрунтя, положення якого закріплені у Конституції, кодексах, законах України та інших

нормативно-правових актах, притаманних правовому регулюванню відносин у сфері земельних відносин, рекреаційної та містобудівної діяльності.

Рис. 1.11. Інституційне підґрунтя рекреаційного землекористування

*Примітка: сформовано автором на основі [16]

Основними завданнями регулювання рекреаційного землекористування являється досягнення економічних, ресурсно-екологічних та соціальних ефектів, а саме:

- економічних (збільшення надходжень до місцевих бюджетів як результат раціоналізації рекреаційної політики території);
- ресурсно-екологічних (покращення стану навколишнього природного середовища, якості земель території, зниження можливості екологічних ризиків та запобігання забрудненню довкілля);

- соціальних (покращення умов і якості життя, зменшення рівня захворюваності і збільшення тривалості життя, збільшення кількості робочих місць).

Актуальним в умовах сьогодення є формування ефективного екологічного ринку через відповідну інфраструктуру, а саме: екоаудит, екобанк, екострахування, екоінвестиції [13].

Екологічне страхування та екологічний аудит є основним важелем для стимулювання екологічної свідомості. Саме практична реалізація таких

інструментів забезпечує не тільки результати діяльності суб'єктів

господарювання, а й формує досить позитивний імідж, необхідний

інвестиційний клімат та знижує рівень можливих екологічних загроз на

відповідних територіях. Механізм державного регулювання курортно-

рекреаційної сфери набуває нового економічного змісту у зв'язку з новими

викликами сьогодення, а саме:

1. неспроможність забезпечувати сталий розвиток курортних територій у зв'язку з анексією АР Крим та тимчасовою окупацією Донбасу;

2. зниження привабливості курортів півдня та сходу України у зв'язку зі зростанням ризиків для життя і здоров'я подорожуючих внаслідок загроз ескалації збройного конфлікту та збільшенням кількості терористичних актів

3. зниження рівня внутрішньоринкового попиту на курортно-рекреаційні послуги у зв'язку зі загостренням кризових явищ у національній економіці та на валютному ринку України, що призвели до падіння купівельної спроможності внутрішніх споживачів;

4. необхідність формувати конкурентоспроможну, ринкову пропозицію послуг; фінансове забезпечення курортної реабілітації з урахуванням потреб воєнного часу та наслідків воєнних дій і масових терористичних актів; виконання державних гарантій у сфері курортної реабілітації, лікування й оздоровлення громадян у необхідному обсязі, асортименті та якості послуг.

Рис.1.12. Питання, які вирішують економічні інструменти рекреаційного землекористування

*Примітка: сформовано автором на основі [16]

Регулювання такого процесу відбувається через систему еколого-економічних стимулів та важелів, які є важливими складовими відповідного механізму (рис. 1.13).

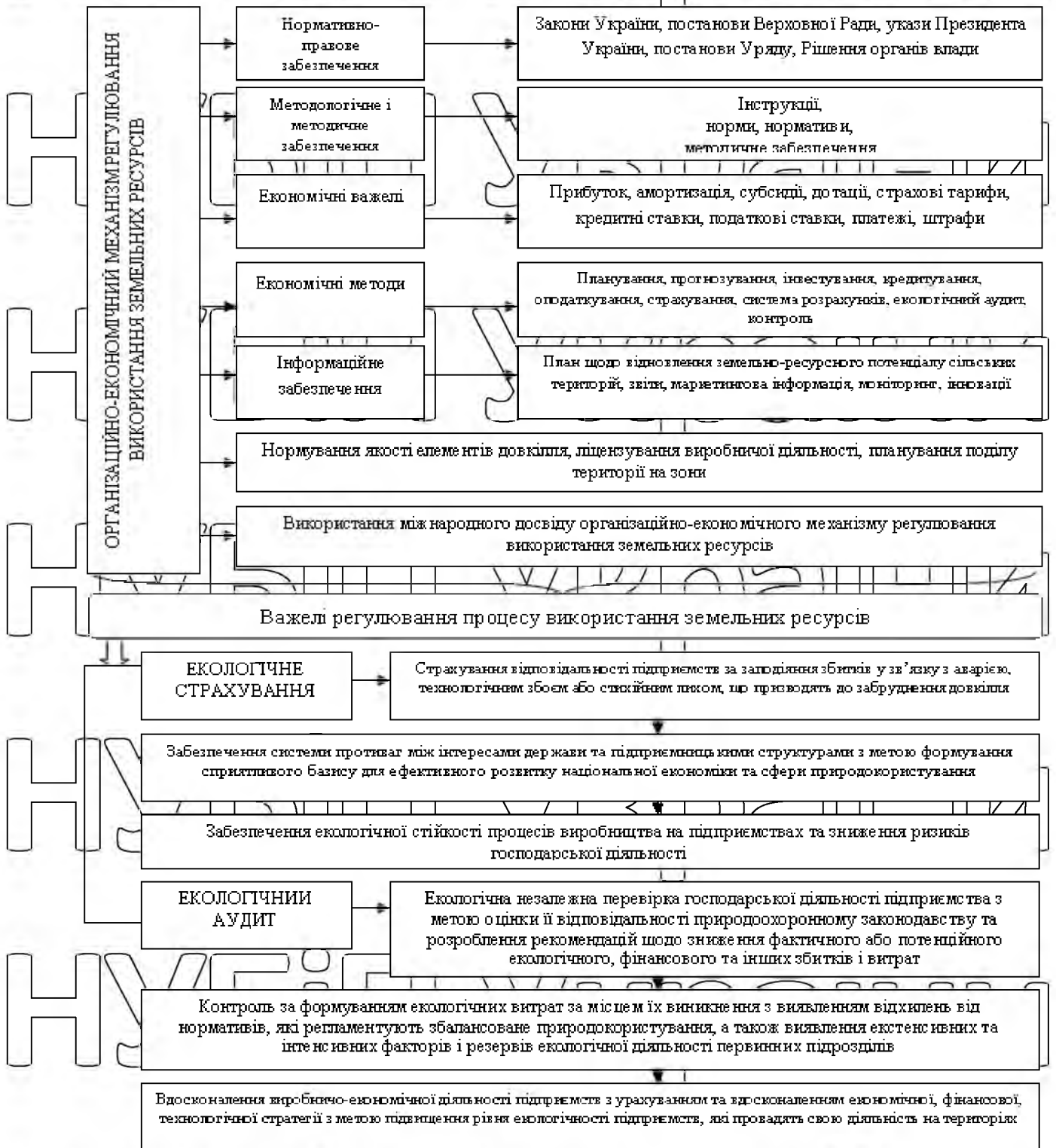

Рис. 1.13. Структура організаційно-економічного механізму державного регулювання використання земельних ресурсів на засадах екологічності

*Примітка: наведено за [7]

Використання механізму еколого-економічного управління рекреаційним землекористуванням ґрунтується на характеристиках міської території, формуванні бази даних діяльності та екологічних проблемах території, удосконаленні форм співпраці дій бізнесу та системи державного регулювання за суспільними пріоритетами із забезпеченням екологічної безпеки території.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН
 ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В
 ГОЛОСІВСЬКОМУ РАЙОНІ М.КИЄВА

2.1. Еколого-економічний аналіз використання земель рекреаційного
 призначення Голосіівського району м. Києва

Україна має значний природно-ресурсний потенціал – земельним, водним, лісовим та мінерально-сировинним. Частка земельних ресурсів у складі продуктивних сил держави становить понад 40%. Земельно-ресурсний потенціал України, за результатами аналізу його стану, що не повною мірою відповідає вимогам раціонального природокористування. Земельні ресурси України характеризуються надзвичайно високим рівнем освоєння.

Станом на 01.01.2022 р. земельний фонд України у межах її кордонів налічує 60354,9 тис. га. Представимо на рис.2.1. структуру земельного фонду України.

Рис.2.1. Структура земельного фонду України, тис. га.

*Примітка: сформовано автором на основі [24]

Таким чином, дані рис 2.1 свідчать, що в Україні найбільшу питому вагу мають землі сільськогосподарського призначення. Землі рекреаційного призначення становлять 28,434 тис.га. Київська область відноситься до території з високим рівнем рекреаційного землекеристування.

Представимо на рис.2.2. інформацію щодо земель рекреаційного призначення, зареєстрованих у державному земельному кадастрі на території України.

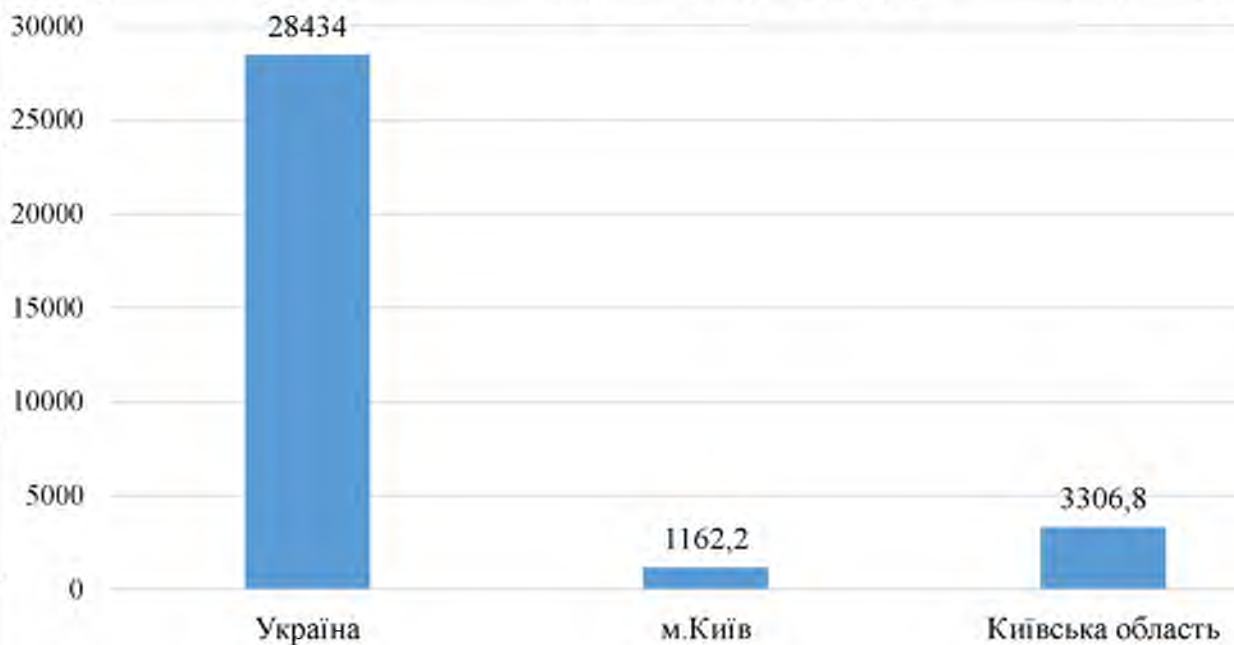

Рис.2.2 Земельні ресурси рекреаційного призначення, внесені до Державного земельного кадастру України

*Примітка: сформовано автором на основі [26]

Таким чином, земельні ресурси рекреаційного призначення, які було внесено до Державного земельного кадастру України по м.Києву становлять 4,1 % від загальної площі по Україні. Київ являється одним з найбільш давніх міст Європи, адміністративний, економічний, науковий і культурний центр України. Дане місто має високий туристичний потенціал, так як забезпечений всіма необхідними ресурсами для розвитку різноманітних видів туризму.

Одним з найбільших та зелених районів Києва є Голосіївський район. Він починається у центрі м.Києва – від Хрещатика і простягається аж до його

південно-східних околиць. Таким чином, Голосіївський район є південними та південно-західними воротами Києва.

Площа Голосіївського району становить 15 635,56 тис. га, тобто 18,7% від загальної площі м.Києва. До складу Голосіївського району входять наступні історичні місцевості: Паньківщина, Передславине, Ямки, Саперна слобідка, Байкове, Забайков'я, Деміївка, Ширма, Цимбачів Яр, Добрий шлях, Голосіїв, Теремки, Феофанія, Лиса гора, Багринова гора, Мишоловка, Самбурки, Китаєво, Пирогів, Церковщина, Нижня Теличка, Корчувате, Віта, Острів Водників.

Представимо в табл.2.1 місце Голосіївського району серед інших районів м.Києва за чисельністю та щільністю населення.

Таблиця 2.1

Місце Голосіївського району серед інших районів м.Києва за чисельністю та щільністю населення станом на 01.01.2022

Назва району	Чисельність населення	Щільність наявного населення
Голосіївський	160,0	1,569
Дарницький	180,0	2,627
Деснянський	147,0	2,569
Дніпровський	67,0	5,319
Оболонський	109,0	2,938
Печерський	20,0	7,962
Подільський	34,0	5,996
Святошинський	102,0	3,332
Солом'янський	40,0	9,277
Шевченківський	27,0	8,246
Усього м.Києва	836,0	3,502

*Примітка: сформовано автором на основі [24]

Дані табл.2.1 свідчать, що Голосіївський район за чисельністю населення займає перше місце, а щільність наявного населення знаходиться на останньому місці. В Голосіївському районі розвинутий сложивчий ринок, який представлений в табл.2.2.

Таблиця 2.2

Сложивчий ринок Голосіївського району м.Києва

Назва	2019	2020	2021	Відхилення 2020/2019	Відхилення 2021/2020
Кількість підприємств торгівлі, з них:	1287	1302	1343	15	41

Магазинів	878	885	908	7	23
Підприємства ресторанного господарства	409	417	429	8	12
Зареєстрованих ринків	5	5	6	0	1

*Примітка: сформовано автором на основі [24]

Таким чином, кількість підприємств торгівлі Голосіївського району м.Києва збільшилась на 15 одиниць у 2020 році та на 41 одиницю у 2021 році. Серед підприємств торгівлю найбільшу питому вагу займають магазини.

Важливою складовою соціально-економічного розвитку району є наявність наукових та культурних закладів, які представлені в табл.2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка наукових та культурних закладів Голосіївського району м.Києва

Назва	2019	2020	2021	Відхилення 2020/2019	Відхилення 2021/2020
Науково-дослідні установи	18	18	19	0	1
Конструкторські бюро	1	1	1	0	0
Проектні установи	0	0	0	0	0
Філіали НАУ	28	28	28	0	0
Інші наукові установи	1	2	2	1	0
Театри	2	2	2	0	0
Кінозали	12	16	17	4	1
Кінотеатри	4	4	4	0	0
Бібліотеки	48	50	51	2	1
Музеї	4	4	5	0	1
Палац культури	0	0	0	0	0
Будинки культури	0	0	0	0	0
Парки культури і відпочинку	1	1	1	0	0

*Примітка: сформовано автором на основі [24]

Дані табл.2.3 свідчать, що в Голосіївському районі зосереджено значну кількість культурних закладів, тому можна сказати, що район привабливий своїм відпочинком. Крім того, на території району знаходяться пам'ятки історії, культури тощо, які представлені в табл.2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка пам'яток культури та мистецтва Голосіївського району м.Києва

Назва	2019	2020	2021	Відхилення 2020/2019	Відхилення 2021/2020
Історії, архітектури та містобудування	216	218	219	2	1

Монументального мистецтва	26	28	28	2	0
Ландшафтний, садово-паркового мистецтва	3	3	3	0	0
Археології	4	4	4	0	0
Науки і техніки	0	0	0	1	0

*Примітка: сформовано автором на основі [24]

Таким чином, Голосіївський район є туристично привабливим, так як має на своїй території різноманітні пам'ятки архітектури, які створюють свою атмосферу в регіоні.

Голосіївський район м.Києва містить значний природно-рекреаційний та історико-культурний потенціал, розвинену туристичну інфраструктуру, значну матеріальну базу туризму, функціонує велика кількість туристичних підприємств та організацій з різною формою власності.

Рекреація представляє собою пріоритетну галузь економіки та культури та є невід'ємною складовою частиною соціальної сфери району, дієвим засобом формування ринкових механізмів, поповнення бюджету, створення нових робочих місць. Представимо в табл.2.5 природно-заповідний фонд Голосіївського району м.Києва.

Таблиця 2.5

Природно-заповідний фонд Голосіївського району м.Києва

Назва	Категорія	Площа,	Землекористувач
Голосіївський парк	Національний природний парк	4525,52	НКП «Голосіївське»
Лісики	Заказник	110,2	РЛП «Голосіївський»
Ботанічний сад НАУ	Ботанічний сад	53	Національний аграрний університет
Феофанія	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва	150	НАН України ДЗГ «Феофанія»
Голосіївський парк ім.М.Рильського	Природний парк	140,9	КП УЗН Голосіївського району
Голосіївський ліс	Парк-пам'ятка	769,23	РЛП «Голосіївський»
Лиса Гора	Регіональний ландшафтний парк	118,74	КП УЗН Голосіївського району
Дачне	Заказник	6	РЛП Голосіївський
Лівий берег озера	Заказник	80	Київський держлісгосп
Жуків острів	Заказник	361	РЛП Голосіївський
Острови Козачий та Ольжин	Заказник	470	Голосіївська РДА
Віковий каштан	Пам'ятка природи		РЛП Голосіївський
Віковий дуб	Пам'ятка природи		КП УЗН Голосіївського району

Вікові дерева софори японської	Пам'ятка природи	-	РЛП Голосіївський
Вікові дуби	Пам'ятка природи	-	КП УЗН Голосіївського району
Алея вікових дубів	Пам'ятка природи	-	Музей народної архітектури та побуту

*Примітка: сформовано автором на основі [24]

В Голосіївському районі знаходиться «зелена скарбниця» та «візитна картка» м.Києва - Голосіївський ліс. Він об'єднує Феофанію, Голосіївський парк культури і відпочинку ім. М.Т.Рильського та, власне, ліс. В Голосіївському лісі можна зустріти більш ніж 250 видів дерев і кущів з цінними санітарно-гігієнічними властивостями.

Сам факт наявності в межах міста національного природного парку — це для Європи безпрецедентний випадок. По-друге, там збереглися унікальні монастирські комплекси, оскільки територія району мало урбанізована, то серед лісів зберігся практично повністю комплекс Китаївської пустині, відроджено Голосіївську пустинь, Феофанію.

В Голосіївському лісі знаходяться кілька унікальних дубів віком 1000, 400 та 200 років. Голосіївський район відзначається найбільшими парковими масивами. таким як:

- Голосіївський парк культури і відпочинку ім. М. Рильського;
- Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Феофанія»;
- Ботанічний сад Національного університету біоресурсів і природокористування України;
- Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва Виставки досягнень народного господарства України (нині НК «Експоцентр України»);
- Парк «Лиса гора»;
- Лісопаркове господарство «Конча-Заспа».

Голосіївський район проходить по Дніпровській береговій смузі, де знаходяться острови Жуків, Ольжин, Козачий. В Голосіївському районі знаходяться повномасштабні цілісні лісові природні комплекси з комфортними мікрокліматичними характеристиками та сприятливими

природними умовами. Все це зумовило популяризацію санаторно-курортного напрямку туризму в даному регіоні.

На території Голосіївського району функціонує сімнадцять закладів санаторно-курортного і оздоровчого спрямування: 4 санаторії в т.ч. 1 дитячий, 3 санаторії-профілакторії, 1 бальнеологічна лікарня, 7 пансіонатів та баз відпочинку, 2 дитячих оздоровчих закладів.

Найбільш відомим санаторієм є кліматичний рівнинний курорт «Конча-Заспа». Його загальна площа становить 1587 га. Крім того, в ньому створені сприятливі умови для лікування захворювань органів кровообігу та нервової системи.

З метою збереження, відтворення та раціонального використання особливо цінних природних комплексів Київського Поділля та поліпшення екологічного стану м.Києва Указом Президента України від 27.08.2007 року № 794/2007 створено Національний природний парк «Голосіївський» загальною земельною ділянкою 4521,29 га.

Значну частину природного потенціалу Голосіївського району складає Національний природний парк «Голосіївський». Це унікальні ресурси для перспективного розвитку туризму та найбільш збережена частина природного

довкілля столиці. Даний парк є найбільшою рекреаційною зоною Голосіївського району, який виконує різнопланові завдання, суміщає інтереси охорони природи, організації відпочинку, наукової, екологічної освітньо-виховної та господарської діяльності тощо.

Все це досягається за рахунок розподілу території парку на функціональні зони.

З метою досягнення еколого-економічних цілей рекреаційного природокористування здійснюються наступні заходи:

- створюються умови для організованого туризму, відпочинку;
- дотримуються режими охорони заповідних природних комплексів та об'єктів;

- проводяться наукові дослідження природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання;

- розробляються рекомендації з питань охорони навколишнього середовища та ефективного використання природних ресурсів;

Парк поділений на наступні зони: заповідна зона; господарська зона; зона стаціонарної рекреації; зона регульованої рекреації.

Представимо в табл.2.6 розподіл НПП «Голосіївський» на функціональні зони.

Таблиця 2.6

Розподіл НПП «Голосіївський» на функціональні зони

Землекористувачі	Разом	Заповідна		Регульованої рекреації		Стаціонарної рекреації		Господарська		
		га	%	га	%	га	%	га	%	
Території, надані адміністрації парку в постійне користування	1888,18	815,8	7,4	1038,99	9,5	23,11	0,2	10,28	0,1	
Землі, які входять до складу НПП «Голосіївський» без вилучення їх у землекористувачів, землевласників										
Інститут зоології ім. І.І.Шмальгаузе на НАН України	90,28	7,07	0,1	83,0	0,8	0	0	0,21	0,002	
КП ЛПГ «Конча-Заспа»	2397,32	0	0	1191,0	10,8	23,08	0,2	1183,15	10,8	
КП УЗН Голосіївського району м.Києва	134,74	0	0	85,85	0,7	41,19	0,3	7,7	0,1	
НУБІП	15,0	0	0	15,0	0,1	0	0	0	0	

*Примітка: сформовано автором на основі [24]

Дане зонування парку дозволяє просторово диференціювати функції, які виконує певна територія.

За рахунок цього на даній території забезпечується наступне:

- зберігаються і відновлюються цінні природні комплекси та об'єкти;
- ефективно використовуються рекреаційні якості парку;
- збалансовано використовується природа в господарській зоні парку.

Парк має заповідну зону для збереження екосистеми, мінімального втручання в природні процеси.

Зони регульованої рекреації включають природні території з рекреаційним, еколого-освітнім та культурно-виховним та науково-пізнавальним значенням. Ця зона виконує функцію буфера між іншими зонами.

У цій зоні проводять короткостроковий відпочинок, оздоровлення, здійснюється екскурсійно-пізнавальна рекреаційно-туристська діяльність, формуються туристичні маршрути, екологічні стежки. У зоні регульованої рекреації забороняється наступне:

рубка лісу головного користування, будівництво промислових, господарських і житлових об'єктів, не пов'язаних з діяльністю Парку, розробка корисних копалин, карерів, порушення ґрунтового покриву, мисливство, промислова заготівля лікарських рослин, ягід тощо

проїзд та стоянка стороннього автомобільного та гужового транспорту поза межами доріг загального користування; організація масових спортивних та туристичних заходів, розміщення наметових таборів, які не погоджені у встановленому порядку;

розведення вогнищ поза відведеними для цього місцями, застосування хімічних засобів боротьби з шкідниками та хворобами дикорослих рослин і лісу; інша діяльність, що може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів або зменшити природну екологічну чи рекреаційну цінність території парку

Рис. 2.3. Забороні види діяльності в зоні регульованої реакції

*Примітка: сформовано автором

При цьому, на даній території може проводитися санітарна вибіркова рубка і заходи, пов'язані із збереженням, відтворенням і ефективним використанням природних комплексів та об'єктів згідно з Проектом організації території. У зоні стаціонарної рекреації здійснюється довготривалий та масовий відпочинок. Її характерними ознаками є наступні: піша та транспортна доступність; наявність рекреаційно-туристської інфраструктури; віддаленість від найцінніших екосистем. В даній зоні знаходиться частина об'єктів історико-культурної спадщини та об'єкти рекреаційного-туристичного будівництва, які передбачені на перспективу.

Дана зона забороняє господарську діяльність, не пов'язану з цільовим призначенням даної функціональної зони чи, яка може призвести до негативних наслідків даної екосистеми. У господарській зоні забезпечуються

потреби адміністрації парку. Крім того, дана зона створює умови сталого природокористування з якомога найменшим впливом на оточуючі екосистеми.

В парку регламентується використання природних ресурсів відповідно до загального та спеціального порядку їх використання. На території як даного парку, так і в принципі на будь-якій рекреаційній зоні Голосіївського району можливі наступні види загального використання природних ресурсів:

- користування природними ресурсами в рекреаційних, оздоровчих, культурно-освітніх цілях;
- регульований збір грибів, ягід, плодів дикорослих плодових рослин, лікарської і технічної сировини
- діяльність, яка не призводить до виснаження та деградації природних ресурсів

Рис.2.4. Види загального використання природних ресурсів

Голосіївського національного парку

*Примітка: сформовано автором

Основними акцентами в організації туристичної діяльності на території Голосіївського району, на сучасному етапі визначити такі (рис.2.5):

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

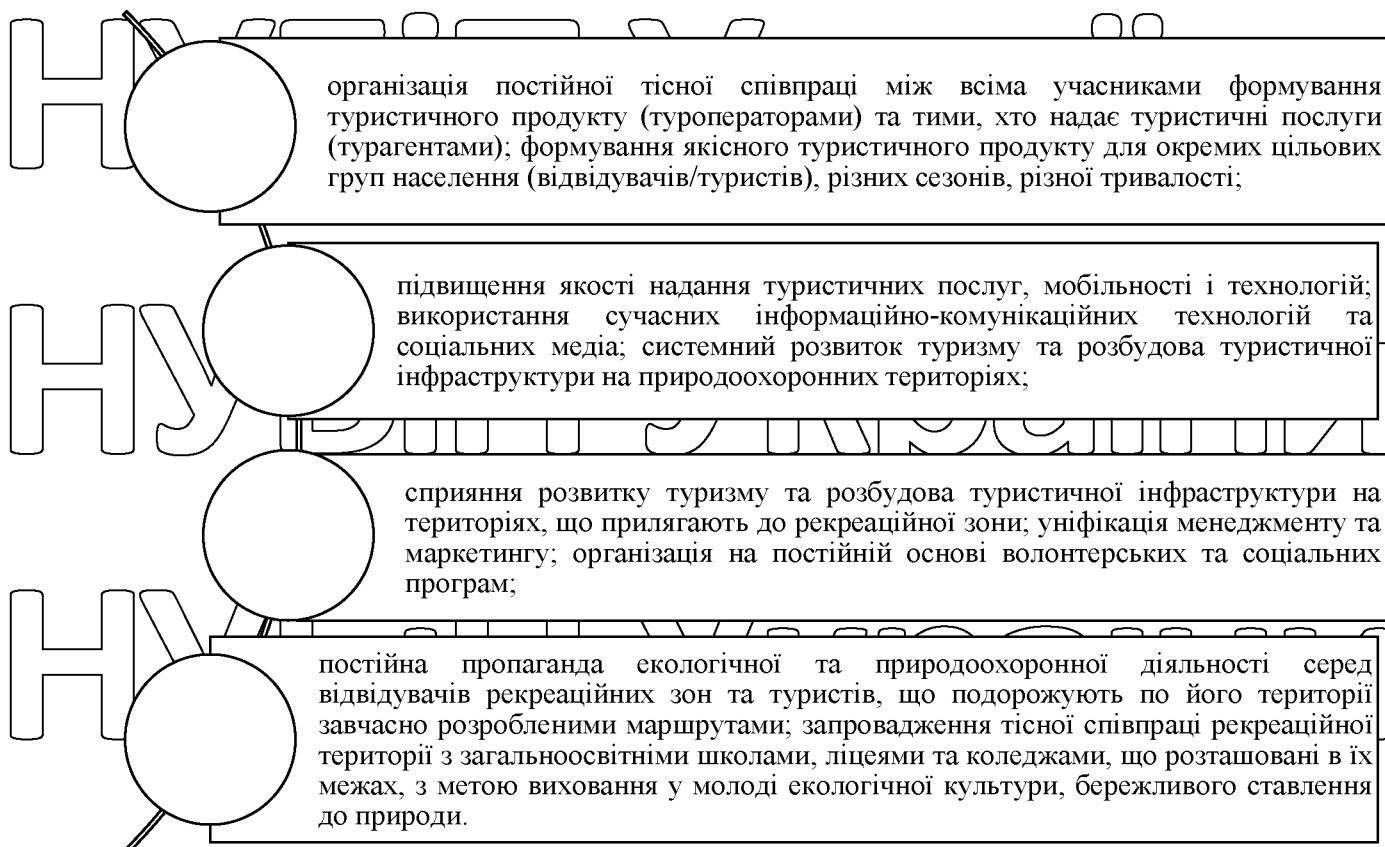

Рис. 2.5. Основні акценти в організації туристичної діяльності на території Голосіївського району

*Примітка: сформовано автором н

Розглянуті землі мають специфічний правовий статус. Вони експлуатуються з метою рекреації без вилучення власників чи тимчасових розпорядників. Проте права останніх обтяжені: їхній наділ може бути вільним для доступу всім охочим. Кожен має право відвідати таку ділянку, якщо дотримується режиму користування. На рекреаційних землях Голосіївського району здійснюється природоохоронна, науково-дослідна, еколого-освітня та рекреаційна діяльність, а саме:

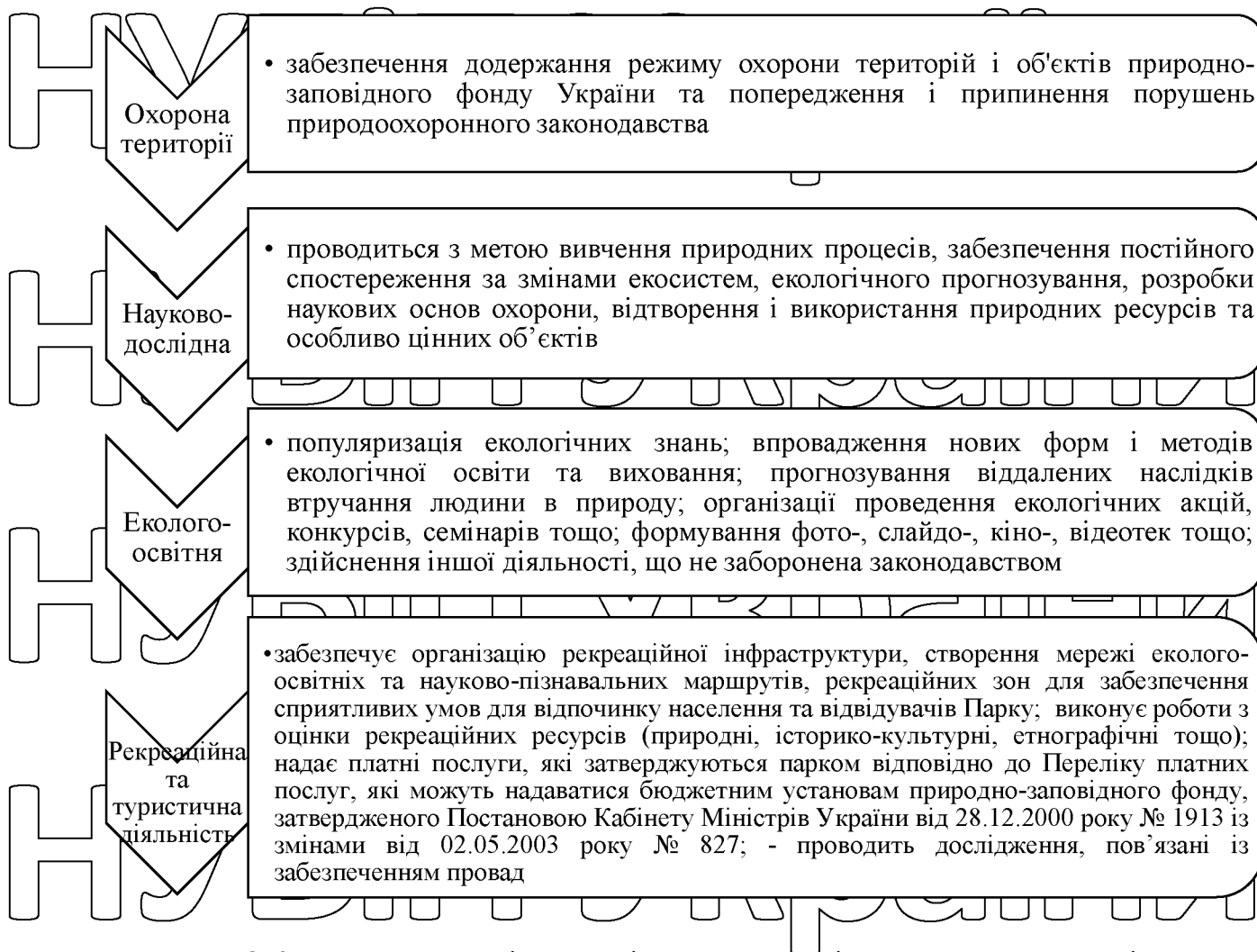

Рис.2.6. Напрямки діяльності на рекреаційних зонах Голосіївського району

*Примітка: сформовано автором

При здійсненні рекреаційної діяльності особливо враховується вразливість природних комплексів та окремих його компонентів, особливо рідкісних та зникаючих видів рослин, тварин, рослинних угруповань та типів природних середовищ, що занесені відповідно до Червоної книги України, Зеленої книги України, Європейського Червоного списку тварин і рослин, що знаходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі.

Землі рекреаційного призначення призначені та використовуються для забезпечення спортивної та фізкультурно-оздоровчої діяльності громадян, а також для організації їхнього відпочинку та туризму. Це визначає рамки її експлуатації.

Одним із необхідних напрямків благоустрою Голосіївського району є реконструкція існуючих зелених насаджень. Дерева, як і інші зелені насадження, мають свій граничний вік і декоративну цінність, після якого даний вид флори стає непридатним, втрачає естетичний вигляд, може створювати аварійні ситуації і навіть бути небезпечним для життя людини.

Реконструкція зеленої зони включає не тільки знесення, а й посадку дерев, замість знесених, для підтримки відповідного балансу.

Для озеленення міських вулиць застосовується каштан, клен, липа, ясен плакучий, береза, бузок, шипшина, ялівець, черемха. За останні два роки у районі виконано реконструкцію зелених насаджень на прибудинкових територіях та багатьох вулицях нашого міста, у парках та скверах. Рекреаційне землекористування в Голосіївському районі направлене на досягнення економічних ефектів, в тому числі і податкові надходження.

Представимо в табл.2.7 надходження до бюджету Голосіївського району за 2020-2021 роки.

Таблиця 2.7

Надходження до бюджету Голосіївського району за 2020-2021 роки,

тис.грн.

	2020	2021	Відхилення, тис.грн
Податкові надходження	5253696,8	6135206,2	881509,4
ПДФО	2861400,8	3362830,5	501429,7
Податок на прибуток	622403,9	604257,4	-18146,5
Рентна плата за використання інших природних ресурсів	1823,5	-8829,9	-10653,4
Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	75,8	70,0	-5,8
Рентна плата за використання води	1129,5	-9266,3	-10395,8
Рентна плата за користування надрами	606,1	274,2	-331,9
Плата за використання інших природних ресурсів	12,2	29,7	17,5
Податок на майно	880901,8	1021696,5	140794,7
Туристичний збір	3363,3	872,0	-2491,3
Єдиний податок	746847,8	979356,1	232508,3
Неподаткові надходження	48775,2	61145,5	12369,8
Доходи від власності та	2704,9	3283,1	578,2

підприємницької діяльності			
Адміністративні збори	44849	56917,5	12068,5
Надходження від оренди за користування цілісними майновими комплексами	1883,2	4300	1483,2
Державне мито	4995,0	5090,7	95,7
Всього надходжень	5302538,4	6196396,5	893858,1

*Примітка: сформовано автором на основі [28]

Таким чином, дані табл.2.7 свідчить, що доходи бюджету Голосіївського району мали тенденцію до зростання. Так у 2021 році порівняно з 2020 роком вони зросли на 893858,1 тис.грн. Найбільшу питому вагу мають податкові надходження, які також зросли у 2021 році, що свідчить про зростання економічної активності Голосіївського району.

Для екологізації рекреаційного землекористування необхідно залучати інвестиції. Представимо на рис.2.7 динаміку капітальних інвестицій Голосіївського району м.Києва.

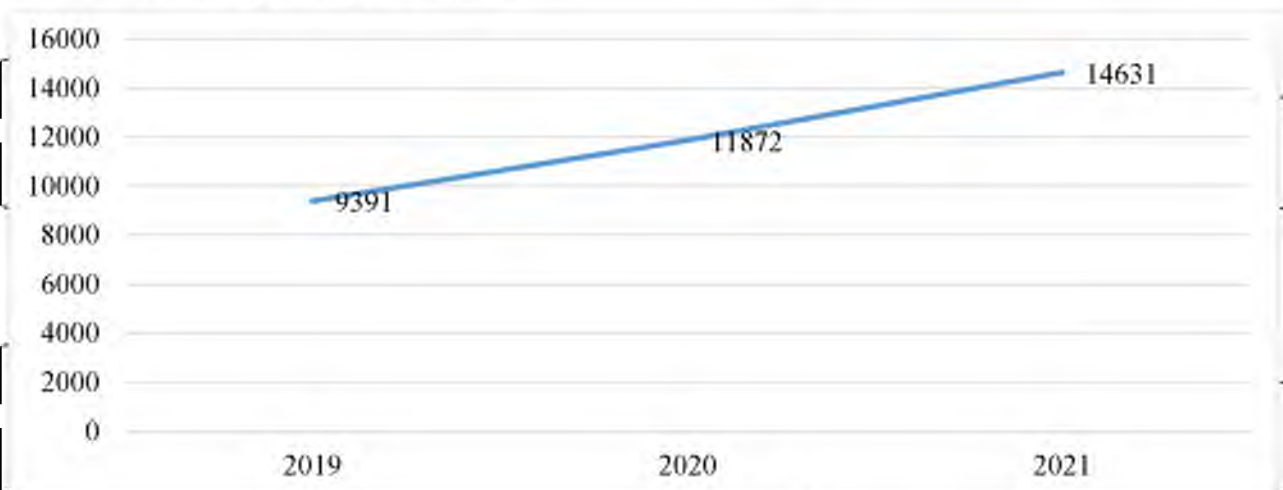

Рис.2.7. Динаміка капітальних інвестицій по Голосіївському району м.Києва

*Примітка: сформовано автором на основі [24]

Безпосередньо метою природоохоронних інвестицій не є отримання прибутку. Результатом такого типу інвестицій є одержання суспільного блага, що не можуть бути привласнені окремим індивідом і використані всіма членами суспільства. Економічна функція рекреаційних об'єктів безпосередньо пов'язана з місцями відпочинку та об'єктами ресторанного бізнесу. В Голосіївському районі існує тенденція до зростання ресторанного господарства.

що показано в табл. 2.2. Щодо забезпечення територій Голосіївського району об'єктами для розміщення рекреантів та туристів показує таблиця 2.8.

Таблиця 2.8

Суб'єкти господарювання, що здійснюють туристичні послуги в

Голосіївському районі м.Києва

Назва засобів розміщення	2019	2020	2021	Відхилення 2020/2019	Відхилення 2021/2020
Всього суб'єктів	266	272	286	6	14
Туроператори	169	173	179	4	6
Готельні послуги	16	19	23	3	4

*Примітка: сформовано автором на основі [24]

Комплексна система регулювання та екологізації земельних відносин покликана створювати та підтримувати повноцінне життєве середовище Особливої уваги на шляху до досягнення еколого-економічної рівноваги розвитку територій потребують рекреаційні землі, які є одночасно основою для відпочинку, джерелом фінансових надходжень і економічного росту територій та цінними територіями, що потребують екологічного захисту.

Головним завданням рекреаційних зон міста являється відновлення сил і здоров'я населення за допомогою наявних природно-кліматичних, ландшафтно-композиційних та інженерно-технічних особливостей території. З цим завданням Голосіївський район справляється на в повній мірі.

Вищезазначене відбувається через низьку зацікавленість органів влади у створенні та розвитку рекреаційних зон міста. Даний факт можна встановити на основі аналізу генерального плану, а також тих планувальних та містобудівних рішень, які приймалися останні 5 років. За цей час суттєвого збільшення зелених зон міста не відбулося.

2.2. Конкурентні переваги розвитку рекреаційної діяльності Голосіївського району м.Києва

Розуміючи під конкурентоспроможністю регіону як суб'єкта ринкових відносин здатність виступати на ринку нарівні з конкуруючими суб'єктами, зазначимо, що вона визначається як наявністю тих чи інших

конкурентоспроможних галузей, так і здатністю регіональних органів влади застосовувати механізми регулювання процесів функціонування підприємств для досягнення та утримання конкурентної переваги у певних областях.

Оскільки провідну роль у досягненні конкурентної стійкості регіону відіграють структуроутворюючі галузі або сегменти галузі, одним із актуальних завдань у системі підвищення конкурентоспроможності регіону виступає проблема виявлення їхнього реального потенціалу.

Туристсько-рекреаційна діяльність як соціально-економічне явище світового масштабу перетворилася на важливий стимулюючий фактор регіонального розвитку. У цьому контексті рекреаційний комплекс може стати своєрідним «полносом зростання» у господарстві регіону, джерелом наповнення місцевого бюджету, стимулом до розвитку та вдосконалення соціальної та ринкової інфраструктури, потенційним об'єктом іноземного та вітчизняного інвестування, засобом досягнення структурних зрушень в економіці регіону.

Рекреаційної індустрії Голосіївського району м. Києва властива яскраво виражена ресурсна орієнтація, оскільки рекреаційні ресурси визначають територіальну організацію цієї сфери, напрями спеціалізації, формують туристичні потоки, рівень ефективності роботи туристично-рекреаційних закладів.

Для Голосіївського району м. Києва розвиток рекреаційного комплексу, що має в своєму розпорядженні природно-рекреаційні ресурси та культурно-історичні об'єкти, розглядається як один з дієвих інструментів поживлення економічної активності, здатного здійснити включення регіону в територіальний розподіл праці, що забезпечують послідовний розвиток соціальної сфери.

Цінні бальнеологічні ресурси в сукупності з кліматом, будучи передумовою для будівництва та експлуатації суб'єктів господарювання рекреаційної галузі, сприяють розвитку в регіоні більшості видів рекреаційної діяльності: лікувально-оздоровчої, туристично-екскурсійної, спортивної, культурної тощо.

Цінними рекреаційними ресурсами Голосіївського району м.Києва є пам'ятки природи, що мають регіональний статус: геолого-ландшафтні, гідрологічні, дендрологічні та інші.

Істотним доповненням природних лікувальних ресурсів регіону є рекреаційно-пізнавальні історико-культурні ресурси, основу яких становлять численні археологічні, історико-архітектурні, військово-історичні пам'ятки, а також пам'ятки, пов'язані з іменами видатних діячів науки, літератури та мистецтва. Розвиток екологічного туризму має, з даного погляду, мати пріоритетне значення для даного регіону у зв'язку з недоцільністю здійснення масштабного будівництва рекреаційних об'єктів.

Рівень інфраструктурного потенціалу характеризується стандартизованою за максимальним значенням сумою двох показників: індексу забезпечення регіонів України засобами загальної інфраструктури та індексу забезпечення регіонів України спеціалізованими засобами розміщення.

У Голосіївському районі м. Києва зосереджено великий природно-рекреаційний, історико-культурний потенціал та потужна, розвинена туристична інфраструктура.

Туристична інфраструктура району є однією з найбільших серед районів м.Києва і станом на 01.01.2022 року включає в себе 286 суб'єктів підприємницької діяльності, в т.ч.: 179 – туроператорів, 95 – турагентів, 12 – туроператорів внутрішнього та в'їзного туризму; 38 закладів розміщення, з них 14 готелів, 24 заклади готельного сервісу в т.ч. хостели; 17 санаторно-курортних закладів.

Мережа туристичних формувань Голосіївського району м.Києва нараховує 30 дитячих та молодіжних гуртків спортивного та краєзнавчого туризму. Більша частина території району — зелена зона, яка простягається від Голосієва до Конча-Заспи.

Значну частину природного потенціалу Голосіївського району складає Національний природний парк «Голосіївський». Це унікальні ресурси для

перспективного розвитку туризму та найбільш збережена частина природного довкілля столиці.

Відповідні дослідження опублікувала ГО «SaveDnipro2», яке охоплює показники якості повітря, питної води, стану водних ресурсів, ґрунтів, доступності зелених зон і засміченості територій за 2020-2021 роки. Екологічна ситуація вивчалась в 47 мікрорайонах Києва за 10-бальною шкалою [9].

Найвищі оцінки в рейтингу отримала Конча-Заспа – 10 балів, а також Пуща-Водиця – 8 балів.

Серед заходів подієвого туризму слід відзначити найрезонансніші районні масові дійства, що їх організовує управління культури, туризму та охорони культурної спадщини (рис. 2.8):

широкомасштабний районний проект «День Києва в Голосієво», в рамках якого відбуваються мистецький фестиваль «Голосіївські сонячні дзвони» та туристичний фестиваль «Голосієво – перлина Києва»;

патріотична акція «Територія Гідності» за участю громадських організацій волонтерів та ветеранів АТО, в рамках якої відбуваються соціально-патріотична широкомасштабна програма «Великдень єднає» та соціально-патріотична програма до Дня захисника України «Сила нескорених!»;

театралізоване дійство засвічення районної ялики «Новорічна зірка сяє - в Голосієво збирає» з використанням логотипу «Київ – місто, де все починається» та ін..

Рис. 2.8. Заходи подієвого туризму у Голосіївському районі м.Києва

*Примітка: сформовано автором

Догляд за зеленими насадженнями Голосіївського району, їх відновлення і реконструкція проводяться з урахуванням екологічного стану, реальних потреб розвитку столиці України, вимог охорони цінної історико-культурної спадщини.

В умовах постійного поглиблення поділу праці та як наслідок високого економічного розвитку та інтеграційних процесів зростає роль підприємництва у необхідності спеціалізації регіонів на основі їх природних та історико-культурних особливостей, що загалом призводить до зростання конкурентних переваг як регіонів, так і регіону загалом.

Розвиток підприємництва у рекреаційній сфері Голосіївського району м.Києва дозволяє адаптуватися на постійно змінний споживчий попит, формувати нові та розвивати старі сегменти ринку, що сприяє ефективності виробництва та розподілу ресурсів.

В останній час спостерігається розвиток переважно активного відпочинку та зниження сегмента споживачів лікувальної функції, що супроводжується переорієнтуванням підприємництва переважно в область оздоровлення та відпочинку.

Тому ресурсне забезпечення підприємництва Голосіївського району (економічні та інституційні ресурси) надає конкурентні переваги розвитку рекреаційної сфери регіону.

Так багато природних ресурсів Голосіївського району м.Києва, унікальність і цілюща якість яких широко відома в Україні, проте вона руйнується внаслідок стихійного розвитку підприємницької діяльності у регіоні, оскільки багато сегментів споживачів відводять менш важливу йому роль проти інших благ в міру свого матеріального достатку, а також процес розвитку рекреаційної сфери не має чіткої узгодженості серед підприємців та споживачів щодо його збереження, а діяльність кожного окремо суб'єкта цьому напрямі не розглядається значущою. Це може нівелювати наявні конкурентні переваги рекреаційного землекористування регіону.

Кожен сегмент споживачів по-різному оцінює важливість тих чи інших ресурсів. Так статистика Market Metrix показала, що для туристів економічному сегменту важливо наявність вільного доступу до Інтернету і менш важливе інша інфраструктура.

Споживачі туристського продукту економ класу, яких відрізняє висока чутливість до ціни, до якості та асортименту послуг ставляться терпимо. Для середнього сегмента мають більш важливе значення має ресторанне обслуговування, ніж для економ класу, потіснивши доступ до Інтернету та інші зручності. Для люкс-сегменту вимоги до наявності Інтернету, інфраструктури та харчування розподілилися в рівних частках. Туристи luxury сегмента цінують збалансованість усіх показників та на високому рівні. Конкурентною перевагою Голосіївського району м.Києва є те, що вони задовольняють вимоги всіх класів споживачів.

Для визначення конкурентних переваг Голосіївського району м.Києва в області рекреації проведемо SWOT-аналіз в табл.2.9.

Таблиця 2.9

SWOT-аналіз рекреаційного кластера

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Скратегічно важливе та перспективне географічне становище; Наявний рекреаційний потенціал Транспортна доступність Потенціал «клієнтської бази» Значний ринок пропозиції туристично-рекреаційних послуг Ліси займають значну площу Різноманіття екосистем Значна кількість історичних пам'яток</p>	<p>Оформлення встановлення межі національного природного парку «Голосіївський» на землях без вилучення у постійних землекористувачів Наявність сміттєховища Золотонішська Негативний вплив намивання піску на прилеглих до парку ділянках біля хутору Мриги; Ерозія ґрунтів Недостатнє врахування специфіки та взаємодії законодавчих та нормативних актів в сфері природоохоронної діяльності, лісового кодексу, нормативно-правових документів, які регламентують рекреаційну діяльність у межах м.Києва</p>
Можливості	Загрози
<p>Розширення туристичної діяльності Покращення стану екосистем Екологізація використання рекреаційних ресурсів Зростання прибутку від рекреації Підвищення іміджу регіону</p>	<p>Посилення антропогенного навантаження на екосистеми Зростання бюрократичних впливів на рекреаційну діяльність району Зменшення пропозиції туристично-рекреаційних послуг Відсутність стратегій розвитку земельної політики Регрес ментальності</p>

*Примітка: сформовано автором

Отже, враховуючи те, що Голосіївський район міста Києва є науковим, промисловим, культурним, навчальним та духовним осередком столиці, має

історичну концентрацію значної кількості культурних об'єктів, ресурсів та творчих сил, Голосієво має усі можливості стати платформою туристичних та культурних ініціатив, а також перспективу стати провідним центром культури та інноваційних підходів, долучаючись до різнопланових проєктів і програм, що буде вагомим підґрунтям розвитку екологічного туризму.

2.3. Проблеми розвитку використання земель рекреаційного призначення

Голосіївського району м.Києва

В основі проблем використання земель рекреаційного призначення Голосіївського району м.Києва знаходяться прорахунки, помилки та недостатньо врахування специфіки та взаємодії законодавчих та нормативних актів в сфері природоохоронної діяльності, лісового кодексу та нормативно-правових документів, які регламентують торгівлю, рекреаційну та розважальну діяльність в межах м.Києва.

Всі ці нюанси мають місце в управлінні діяльністю всіх рекреаційних об'єктів Голосіївського району.

До проблем рекреаційного землекористування можемо віднести відсутність вирішення питання щодо встановлення меж НПП «Голосіївський», їх постійний перегляд; негативний вплив намівання піску на прилеглих до парку територіях, сміттєзвалище; ерозія ґрунтів; зливово каналізація; каналізаційний колектор тощо.

Відбувається значний негативний вплив на екосистеми Голосіївського району, які розташовані впритул до намівання піску: змінюється рівень ґрунтових вод, знижується рівень води в озері Шапарня, а невеликі водойми пересихають.

З початку 2020 року, менш, ніж за два тижні, в Оріхуватські озера, що є частиною Національного природного парку «Голосіївський» у Києві,

зафіксовано три різних скиди забруднюючих речовин. У Голосіївські озера відбувається систематичний скид через зливні труби, які знаходяться поряд з парком.

Спостерігаються випадки скиду токсичних речовин (відходів) в річку

Коник, від яких вимирає флора і фауна перлини Дніпра.

За показниками забрудненості водою найгіршими є: струмок Голосіївський (Голосіївський район); Опечень-5 та озеро Вербне (Оболонський район); озеро Лісове (Дніпровський район); струмок Мишоловський

(Голосіївський район). Крім того, Голосіївський район є найбільш засміченим районом Києва.

Злизова каналізація на території Голосіївського району з 90-х років не обслуговувалась, тому вийшла з ладу та спричинила виникнення ярів.

Каналізаційний колектор також потребує реконструкції та консервації.

Необхідно побудувати колектор в обхід парку.

Істотна деградація екосистеми, спричинена надмірним антропогенним навантаженням, порушенням заповідного режиму, вирубування дерев, розпалювання вогнищ, спалювання відходів, шумове забруднення тощо.

Антропогенний вплив на міські ліси надають усі види відпочинку, які традиційно склалися та приурочені до тих чи інших територій.

Прогулянки населення характерні для міськ, що безпосередньо примикають до житлових кварталів, а спортивні заняття приурочені в основному до спортивно-оздоровчих комплексів. Як негативний вплив на

міські ліси слід відзначити стихійні пікніки, які, як правило, влаштовуються у транспортно доступних місцях, поблизу дорі, на узліссях та видових майданчиках.

Характерною для пікнікових місць є висока засміченість території.

Найчастіше пікніки призводять до виникнення лісових пожеж із важкими наслідками. Ще більш відчутний негативний вплив на санітарний стан

насаджень та естетичну цінність мікроландшафтів надає діяльність садово-городницьких товариств та дачних ділянок. Лісові насадження навколо них

повсюдно перетворюються на звалища побутового та будівельного сміття, самовільно та безладно вирубуються прилеглі дерева та навіть окремі лісові ділянки.

Основне завдання рекреаційних зон міста – це відновлення сил і здоров'я населення з використанням природно-кліматичних, ландшафтно-композиційних та інженерно-технічних особливостей території.

Проблема нестачі місць рекреації у Голосіївському районі м. Києва виникає через переущільнення міської забудови в певних мікрорайонах, ведення «точкового» будівництва на території існуючих мікрорайонів, а також через низьке фінансування заходів щодо обладнання нових рекреаційних зон, реконструкції та відновлення існуючих.

В той же час досліджено співвідношення рекреаційних територій та угідь, функціонування та розвиток яких негативно впливає на стан навколишнього природного середовища. До вищезазначених угідь було включено: землі промисловості; землі під відкритими розробками; землі комерційного та іншого використання; землі громадського призначення, змінаного використання; землі, які використовуються для транспорту та зв'язку та землі, які використовуються для технічної інфраструктури.

Дослідження дає змогу констатувати, що кількісний склад земель Голосіївського району м. Києва, що негативно впливає на довкілля перевищує кількість рекреаційних територій. За оцінками фахівців, місто, маючи певні можливості розвитку інфраструктури, не прагнуть (і, по-суті, не мають права за Бюджетним кодексом) розвивати території за межами своєї юрисдикції.

До того ж, оскільки податок на доходи фізичних осіб справляється за місцем реєстрації підприємства, міська громада Голосіївського району м. Києва не має стимулів розвивати прилеглі території зі збитком для свого бюджету.

При цьому земельний податок та кошти, що надійдуть у випадку продажу земельної ділянки підприємству-інвестору, в результаті також не будуть зараховані до бюджету міста.

Однією з проблем раціонального використання земель рекреації
Голосіївського району м.Києва є нецільове використання земель, виділених
під рекреацію.

Виявлені неодноразові факти, які свідчили, про порушення чинного
законодавства суб'єктами господарювання, які здійснювали капітальне
будівництво в зоні регульованої рекреації із згоди керівництва національного
природного парку «Голосіївський». В результаті даного будівництва окрім
порушення режиму охорони, відбувалось облаштування дороги будівельним

сміттям тощо. На даний час роботи призупинені та тривають суперечки з
приводу перегляду зонування парку під вимоги інвестора, що є недопустимим
для збереження рекреації.

РОЗДІЛ 3. СПРОБИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ГОЛОСІВСЬКОГО РАЙОНУ М.КИЄВА

3.1. Зарубіжний досвід використання земель рекреаційного призначення у містах

Стабільне зростання туристично-рекреаційних послуг і, як наслідок, розвиток економічного потенціалу рекреаційних зон залежить насамперед від загального підвищення рівня життя населення в країні, розвитку рекреаційної інфраструктури, що зростає та екологічної безпеки рекреаційних районів.

У розвинених країнах туристично-рекреаційний комплекс перетворився на сферу, де зайнята значна частина населення.

Звичайно, туристично-рекреаційні зони самі по собі не можуть бути гарантією процвітання місцевої економіки, якщо фінансова політика, як один з елементів управління туристичною діяльністю, не проводиться цілеспрямовано на користь регіонального розвитку.

Важливе значення при розвитку економічного потенціалу туристсько-рекреаційних зон у зарубіжних країнах надається екологічній безпеці та охороні навколишнього середовища. Тобто при визначенні основних напрямів державної політики у сфері розвитку рекреаційних зон береться до уваги вплив, який надається ними на стан навколишнього середовища.

При цьому йдеться про взаємовплив рекреації та стану навколишнього середовища, оскільки рекреація може здійснювати на неї або позитивний, або негативний вплив, і саме навколишнє середовище - впливає на розвиток рекреаційних зон.

У цьому контексті - загальна концепція така, що розвиток туристично-рекреаційних зон у країні має регулюватися державною політикою, спрямованою на те, щоб провести оцінку існуючих природних рекреаційних ресурсів та поблизу них не будувати промислових об'єктів; проводити

очищення водоєм та благоустрій пляжів; створювати заповідники з метою збереження незайманої природи, що є одним з основних рекреаційних ресурсів, створювати нові центри, виробляючи при цьому освоєння районів, які раніше не придатні для рекреації. Тобто розвиток туристично-рекреаційних зон має здійснюватися у рамках спеціально розробленого державного плану.

На наш погляд, потенційно привабливою моделлю, що викликає практичний інтерес розвитку туристично-рекреаційного комплексу є досвід такої країни, як Туреччина (країна, яка спромоглася задіяти державні важелі управління на підтримку розвитку даного комплексу).

У цій країні міністерством туризму та інформації було розроблено плани розвитку рекреаційних зон у трьох туристичних районах - Анталії, Мутлі та Каппадокії, ресурси яких далеко не однакові.

Навіть в одному районі - Анталії, східна і південна частина має різні рекреаційні ресурси, що бралось до уваги під час вирішення питання про будівництво матеріально-технічної бази. Так, ресурси східної берегової смуги протяжністю 33 км дозволяють розвивати у цій місцевості масові види рекреаційних послуг [29].

У зв'язку з метою оптимального використання наявних ресурсів та підвищення ефективності капіталовкладень було запропоновано зосередити їх на будівництві кількох великих туристичних центрів загальною місткістю 100 тис. місць.

Південну частину району Анталії внаслідок її унікальних природних, культурних та історичних ресурсів міністерство лісового господарства Туреччини оголосило національним парком. У зв'язку з цим щільність забудови та максимальна висота будівель у цій місцевості встановлюються з урахуванням необхідності збереження навколишнього середовища. Загальна місткість рекреаційних центрів не має перевищувати 23,5 тис. місць за умови, що споруди будуть займати трохи більше 20% території.

При розробці плану було проведено аналіз: соціальної та демографічної структури, розвитку інших галузей регіональної економіки та впливу на них

запланованого зростання обсягів туризму; рекреаційних ресурсів. В основі розробки планів розвитку рекреаційних зон у Туреччині лежить аналіз потенційного попиту на поїздки до того чи іншого рекреаційного району та характеру його рекреаційних ресурсів.

У промислово розвинених країнах особлива увага приділяється фінансово-кредитній політиці щодо рекреаційних зон з боку держави. Так, у них кредитуються, з одного боку, націоналізовані підприємства, які постійно відчують нестачу в коштах, а з іншого сторони, ті сектори, переважне розвиток яких (чи допомогу яким) зумовлено національною програмою економічного розвитку.

Таким чином, отримують частину коштів для капіталовкладень власники підприємств чорної металургії, електротехнічних галузей, підприємств сфери громадських робіт та будівництва, підприємств, розташованих у відсталих районах та включених у план регіонального розвитку. Підприємства сфери послуг, за рідкісними винятками, не користуються державними позиками. Цим винятком є готелі. Надання їм пільгових державних позичок є свідченням визнання державою виключного значення розвитку міжнародного та рекреаційного туризму для національної економіки загалом.

Субсидії, як правило, надаються лише у тому випадку, якщо підприємці виконують умови, визначені державними органами щодо місця будівництва, розміру готелю, його категорії тощо. Розмір субсидій різних країн, в більшості розвинених країн вона не перевищує 20 – 30% загальної суми капіталовкладень.

Розмір кредиту або позики, що надається для будівництва рекреаційних туристичних підприємств, також різний. Зазвичай за допомогою поєднання позики та субсидій приватні інвестори можуть покрити до 70-80% капіталовкладень. У деяких випадках, коли кредит надається міжнародними фінансовими органами, його розмір може бути необмежений.

Крім премій, субсидій, пільгових кредитів і позик до важелів державного регулювання належить надання податкових пільг.

В даний час податкова політика в промислово розвинених країнах переросла свою функцію джерела доходів державного бюджету і стала економічним важелем, якому відводиться важливе місце серед державних методів на приватних підприємств.

У деяких країнах підприємства та організації, що займаються туристичною та рекреаційною діяльністю, протягом кількох років звільняються від сплати деяких податків.

Так, наприклад, у Туреччині нові рекреаційні підприємства протягом трьох років після закінчення будівництва не сплачують податок на власність, у

Малі та Сенегалі - податок на прибуток (протягом п'яти років), а в Болівії на 10 років звільняються від усіх видів оподаткування на нове будівництво.

В Іспанії закон про центри та райони, що становлять рекреаційний інтерес, дає 50%-ву податкову знижку новим туристичним підприємствам, у

Португалії рекреаційні підприємства протягом перших 10 років користується пільгами при сплаті податку з обороту у розмірі понад 50%, причому ці пільги, щоправда, у трохі менших розмірах (до 50%) зберігаються й у наступні роки. У Франції для підприємств встановлено пільгову ставку податку на додану вартість у розмірі 7 замість 17,6% [34].

У багатьох країнах розробляють та впроваджують стратегії «нового покоління», у яких питанням сталого туризму відводиться ключова роль.

Охоронювані території є ключовим елементом багатьох національних стратегій як збереження територій, а й розвитку екобезпечного туризму. Як стійкі дестинації сьогодні позиціонують себе Норвегія, Швеція, Португалія, Австралія та низка інших.

Федерація EUROPARC - це мережа європейської природної та культурної спадщини. Федерація працює над покращенням управління територіями, що охороняються в Європі за допомогою міжнародного співробітництва, обміну ідеями та досвідом, а також шляхом надання впливу на політику.

Як представницький орган територій Європи, що охороняються, Федерація є колективним голосом усіх природних і ландшафтних зон, і прагне створити сильнішу, що об'єднує європейську мережеву організацію, яка краще здатна підтримувати її членів та реагувати на поточні та майбутні виклики природі Європи. Щорічно Федерація EUROPARC нагороджує території, що охороняються, які успішно застосували методологію Європейської хартії сталого туризму в територіях, що охороняються, пропонуючи туристичний підхід, який корисний для парків і корисний для людей.

Досягнення позитивних результатів для місцевих спільнот, розширення економічних можливостей при одночасному зниженні впливу туризму на довкілля є цілями методології, керованої Федерацією EUROPARC, яка в даний час застосовується на 110 територіях, що охороняються в 16 європейських країнах.

Ми виділили вісім моделей розвитку екологізації рекреаційного землекористування у країнах-лідерах цього напрямку. Далі розглянемо їх докладніше.

Перша модель характерна для таких країн як США, Канада, Австралія та ін. країни мають великі площі територій, високий рівень урбанізації, що призводить до зосередження населення у великих містах та населених пунктах, а отже і до нерівномірного розподілу населення територією країн. Природний потенціал має слабе рекреаційне освоєння, проте у місцях видобутку корисних копалин, великих сільськогосподарських кластерів та в зонах знаходження та впливу великих міст, ландшафти істотно перетворені, що в більшості випадків тягне за собою безліч екологічних проблем [36].

Останнє зумовлює увагу до питань забезпечення екобезпеки, у тому числі і через туризм. Іншими словами, тут драйверами розвитку екологічного туризму виступають великі за площею природні (у тому числі й охоронювані) території та екологічні проблеми, які позначаються якості життя населення.

Важлива роль екологічного туризму зумовлює підвищений інтерес держави до питань її розвитку. При цьому основна екотуристська діяльність

зосереджується в природних територіях, що особливо охороняються, як правило, національних парках.

Особливо охоронювані території управляються державними органами влади, хоча різні країни мають свою специфіку взаємодії у питаннях екологічного туризму з приватним сектором та громадськими організаціями.

Наприклад, у США екологічний туризм активно розвивається на особливо охоронюваних природних територіях, управління та регулювання яких знаходиться у зоні відповідальності різних національних відомств, а також

приватного сектора. Це країна найстаріших національних парків, тут

нагромаджено успішний досвід мінімізації наслідків надмірного туристського потоку, грамотної логістики та різноманітності видів діяльності на природних територіях.

Система нормативно-правових механізмів регулювання екологічного туризму дуже складна і неоднозначна, і складається з нормативно-правових актів як федерального, так і місцевого (окружного чи муніципального) рівнів.

Ряд федеральних агентств зацікавлені у сталому розвитку екотуризму як країні, і там. Деякі з їхніх заходів висвітлені нижче.

Нормативні акти для конкретних ділянок часто спрямовані на мінімізацію

конкретних впливів на навколишнє середовище внаслідок присутності людини на території (шум, пішохідний рух та викопування, збирання рослинних та тваринних матеріалів), які, наприклад, можуть викликати ерозію, або знищити

гнізда птахів, негативно вплинути на місцеві екосистеми. Ряд федеральних

агентств зацікавлені у сталому розвитку екотуризму як країні, і там. Деякі з їхніх заходів висвітлені нижче.

Слід зазначити, що у національній стратегії розвитку туризму США питанням стійкості та екобезпеки практично не приділяється уваги (на відміну від багатьох інших дестинацій), питання екотуризму торкаються

опосередковано у завданнях підтримки малого бізнесу через систему грантів (для розвитку агротуризму), ряду освітніх ініціатив та координації зусиль різних органів влади через розвиток туризму.

Друга модель представлена країнами Північної Європи: Норвегія, Швеція, Фінляндія, Ісландія. Це розвинені країни з високим рівнем урбанізації та нерівномірним розподілом населення. Однак завдяки передовим практикам утилізації відходів та використання «зелених» технологій, тут екологічні проблеми зводяться до мінімуму, а галузі туризму загалом активно використовуються принципи стійкості та екологічності.

Влада Норвегії подбала про збереження природних об'єктів в умовах арктичного туризму, що набирає обертів, створивши безліч заповідників у зоні Арктики, а також закони про охорону цих природних зон чітко прописаною системою правил поведінки у даних заповідниках та санкцій за їх порушення. Так, норвезький закон «Про охорону довкілля архіпелагу Свальбард» встановлює комплекс правил, які необхідно дотримуватись на території заповідника, а також регламентує види порушень та санкції, передбачених за їх вчинення (від матеріальної компенсації до вигляді грошового штрафу, до укладання під варту на певний термін [37]).

Третя модель розвитку екотуризму країнах-лідерах напряму охоплює ряд розвинених країн Європи, переважно Західної. Ці країни пройшли довгий шлях економічного розвитку, та на їх територіях залишилося порівняно мало недоторканих і не перетворених під час антропогенного впливу природних комплексів. При цьому створення зон, що особливо охороняються, на перших етапах створювало конфлікти між власниками земель та намірами державних органів виводити землі з господарського використання.

Тому сучасна система рекреаційного землекористування у країнах третьої моделі – це результат низки компромісів та зважених рішень. Як слідство, у межах національних парків багатьох західноєвропейських країн можна знайти землі сільськогосподарського призначення, що у свою чергу зумовлює специфіку екотуристичного продукту: поєднання відвідування природних територій з гастрономічними та сільськими формами туризму.

Наявність великої кількості стейхолдерів екотуристського ринку, а також складний і неоднозначний статус земель, що використовуються для цілей

екотуризму, передбачає поділ повноважень і функцій управління між органами державної влади, громадських організацій та приватного сектору з домінуванням держави у всіх питаннях.

Четверта модель розвитку екологічного туризму є у країн Східної Європи, де склалася успішна практика збереження унікальних природних комплексів, проте питання поєднання природоохоронної та туристичної форм діяльності знаходяться у стадії розвитку та формування.

Можна навести приклад діяльності болгарської громадської організації «Зелені Балкани», яка вела роз'яснювальну роботу в Родопях для місцевого населення, пояснюючи, що екологічний туризм, екологічні стежки, міні-готелі та ін. єдиний вихід із глухого кута безробіття та безгрошів'я. Свій позитивний внесок у розвиток екотуризму в Болгарії внесли і представники американського «Корпусу світу».

П'ята модель - це в основному країни Південної Європи, які мають переважно «пляжну спеціалізацію», які сьогодні також активно залучаються до розвитку екологічного туризму на своїх територіях.

Країни п'ятої групи з особливостей організації екотуризму близькі до західноєвропейських країн – тут можна спостерігати поєднання екологічних форм туризму з гастрономічним та сільським, багато екотуристських маршрутів мають обладнану інфраструктуру, у національних парках створюються великі готельні комплекси (наприклад, Плитвицькі озера, Хорватія), є ТШЦ, екологічні напрямки активно просуваються на внутрішньому та міжнародному ринку.

При цьому відмінною рисою країн п'ятої групи є активне залучення до екотуризму приморських територій у рамках реалізації європейської стратегії розвитку приморського туризму [34].

Шоста модель – це країни, де екологічний туризм сприймається як спосіб комфортного еднання з природою: КостаРіка, Кот-д'Івуар, Мальдівські та Сейшельські острови, острівні країни Карибського басейну та залежні території в Океанії.

Цікавим є досвід Коста-Ріки – країни-піонера у сфері екотуризму. Роки неконтрольованих лісозаготівель спустошили дві третини крони дерев Коста-Ріки, поставивши тропічні ліси перед невизначеним майбутнім. Після десятиліть занепаду сталася незвичайна річ.

Швидкість вирубки лісів сповільнилася і в результаті впала до нуля, і згодом дерева почали повертатися, і сьогодні відроджені ліси підтримують процвітаючу індустрію екологічного туризму. Коста-Ріка почала усвідомлювати потенціал своїх багатих екосистем і приступила до їхнього захисту. Уряд обмежив кількість дозволів на вирубку та сформувало національну комісію з лісового господарства для контролю за лісовою діяльністю.

Сьогодні це важливий напрямок в екотуризмі економічним розвитком окремих країн, бідністю населення, нерозвиненістю туристичної інфраструктури. Ця група країн має дві підгрупи - підгрупа латиноамериканських країн та африканські країни. Підгрупа латиноамериканських країн показує негативні показники зростання туристичного потоку, існуюча інфраструктура не завжди відповідає принципам сталого туризму, у деяких країнах (особливо Центральної Америки)

спостерігається високий рівень злочинності, ці країни фігурують у списках найнебезпечніших країн [34].

Наприклад, Тегусігальпа, столиця Гондурасу, що позиціонує себе сьогодні як еконапрямок, вважається одним із найнебезпечніших міст світу.

Ускладнює розвиток туризму біля цієї підгрупи погане транспортне сполучення та особливості географічного розташування регіону загалом. Тим не менш, найважливішими атракціями цього регіону сьогодні виступають природні пам'ятки та резервати.

Африканські країни, навпаки, показують стійке зростання завдяки розвиненій мережі резерватів. Наприклад, згідно зі статистикою ЮНВТО за 2019 р., однією з найбільш відвідуваних африканських країн (після Марокко та

ПАР) визнано Ботсвану, де знаходиться найбільше кількість природних резерватів. Серед лідерів Кенія, Танзанія та Зімбабве.

Управління екотуризмом у цих країнах має наднаціональну специфіку, багато країн мають досвід поєднання діяльності державних заповідників та приватних готельних підприємств (лоджів), а також активно практикується створення та функціонування приватних заповідників. Екотуризм найчастіше органічно поєднується з етнографічним туризмом (зокрема, з джайло-туризмом) та пригодницькими активностями.

Восьма модель – це країни Східної та Південно-Східної Азії, які також просувають природу як частину національного туристичного продукту (Китай, Малайзія, Індонезія, В'єтнам та ін.).

Ця група країн відрізняється особливими підходами щодо формування екотуристського простору, пріоритетом державної політики у сфері управління екологічним туризмом, а також поряд наднаціональних ініціатив щодо окремих питань розвитку екотуризму [37].

Китайський екотуризм розвивається досить давно, і сьогодні ця сфера виходить на міжнародний рівень завдяки грамотному просуванню. Ця країна за кількістю національних парків, заповідних та охоронюваних природних зон знаходиться на одному з перших місць у світі.

Таким чином, виділені нами моделі узагальнюють передовий досвід управління екологічним туризмом у світі. Облік практики регулювання екологічного туризму української індустрії має здійснюватися на підставі специфіки функціонування екодестинацій. Адже, як бачимо, не кожна модель управління прийнятна для українських реалій.

3.2. Просторове управління рекреаційним землекористуванням

Усвідомлюючи те, що задоволення рекреаційних потреб розглядається як важливий компонент відтворення людського життя, а рекреаційні ресурси є

вичерпними і обмеженими як для економіки, так і для відпочинку, виникає необхідність їх ефективного просторового управління.

На рис.3.1. представлені основні шляхи вдосконалення поліпшення екологічної обстановки на рекреаційних землях із мінімальними витратами матеріальних і трудових ресурсів.

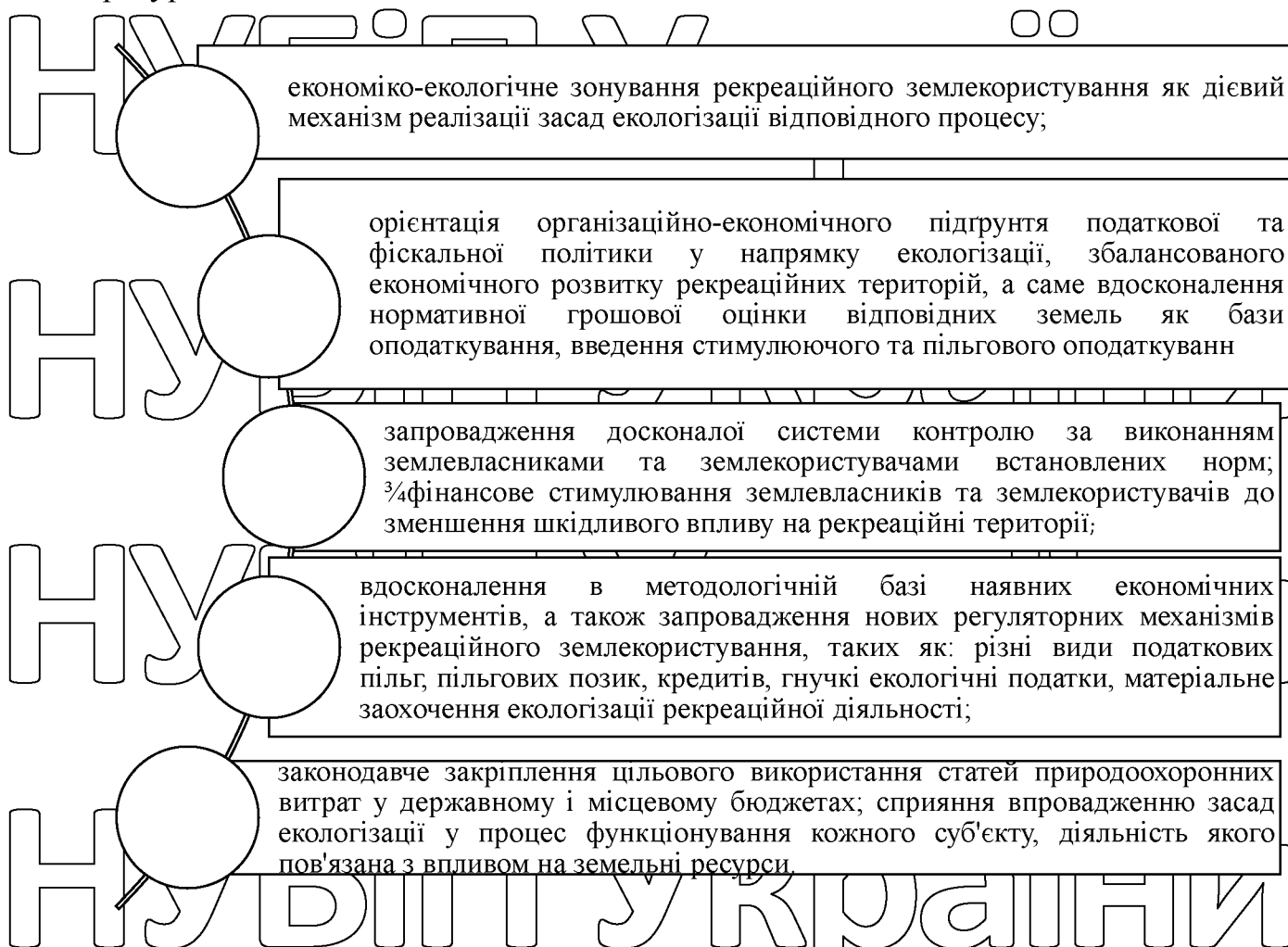

Рис.3.1. Основні шляхи вдосконалення поліпшення екологічної обстановки на рекреаційних землях

*Примітка: сформовано автором

Основним засобом стратегії сталого розвитку м.Києва є державна підтримка рекреаційного землекористування.

В рамках даної стратегії виникає необхідність інтеграції екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління у галузі рекреації шляхом: удосконалення підходу до екологічного управління, зростання важелів державного екологічного контролю за рекреаційним землекористуванням та об'єктами рекреації, впровадження екологічної

рекреації; використання економічних інструментів розвитку екологічного туризму, тобто розвитку рекреаційного землекористування на принципах екологізації [29].

В результаті дослідженні вітчизняного та зарубіжного досвіду вдосконалення екологічної політики природокористування нами запропоновані базові механізми та інструменти екологізації збалансованого розвитку рекреаційного землекористування (рис.3.2.)

Інструменти екологізації збалансованого розвитку рекреаційних територій

Система регуляторних, стимулюючих, організаційних, контролюючих, адміністративних важелів та ринкових засобів цілеспрямованого впливу на суб'єктів процесу рекреаційного землекористування для досягнення екологізації розвитку району міста

Інституційні (закони, підзаконні нормативно-правові акти у сфері регулювання земельних відносин, сценарії збалансованого землекористування)

Адміністративні (Екологічний менеджмент територій, розробка системи економіко-екологічного зонування рекреаційних територій)

Еколого-економічні (Екологічні податки, платежі за використання та забруднення , кредити, відшкодування витрат, попит та пропозиція на ринку рекреаційних ресурсів, екологічне ліцензування тощо)

Рис.3.2. Інструментарій екологізації збалансованого розвитку рекреаційних територій Голосіївського району м.Києва

*Примітка: сформовано автором

Основними індикаторами стану рекреаційних територій, що повинні бути відображені в рекреаційному паспорті, на думку авторів, є: насиченість землями рекреаційного призначення; щільність відповідних територій; обсяги туристичних потоків; обсяги рекреаційних послуг в структурі видів економічної діяльності; рекреаційне навантаження та місткість.

Важливим інструментом реалізації державної політики рекреаційного землекористування є впровадження рекреаційних паспортів Голосіївського району м.Києва. Базуючись на дослідженнях вчених та існуючому стані

рекреаційного землекористування, пропонується рекреаційна паспортизація місцевого та локального рівнів окремих рекреаційних ділянок певного функціонального призначення на засадах екологізації.

Представимо на рис.3.3. приклад можливого рекреаційного паспорту для

Голосіївського району м.Києва.

Рис.3.3. Схема рекреаційного паспорту Голосіївського району м.Києва

*Примітка: сформоване автором на основі [4]

Враховуючи вищевикладені аспекти можливого розвитку рекреаційної сфери, в умовах нестійкого стану української економіки, формування комплексної програми земельного стратегування може стати дієвим інструментом її модернізації та впровадження інноваційних технологій у галузь земельних відносин.

При підвищенні щільності населення та недостатньої забезпеченості рекреаційними ресурсами території проживання можлива ситуація руйнування рекреаційних зон внаслідок їхнього неконтрольованого використання.

На думку ряду вчених [34] у такій ситуації необхідно вводити квоти на відвідування рекреаційних зон або організувати їхнє платне використання. Вартість буде тим вищою, чим вища затребуваність рекреаційної зони. Прикладом можуть бути тематичні парки розваг, національні природні парки тощо [34].

В аспекті охорони земель така форма організації землекористування є найкращою, так як частина фінансового прибутку спрямовуватиметься на підтримку чи покращення екологічного благополуччя рекреаційної зони. Для визначення розміру плати використання рекреаційної зони рекомендується визначити рекреаційну цінність території.

Дослідження було проведено на території Сазаланської лісової бази відпочинку Національного парку Трабзона (Trabzon National Park) у Туреччині [34]. Під час дослідження відзначався суттєвий «надлишок споживачів» рекреаційних послуг якої призвів до часткової деградації лісової рослинності.

Тільки запровадження плати для відвідувачів дозволило скоротити їх кількість та отримати необхідні для відновлення природних властивостей земельних ресурсів фінансові кошти. Таким чином, одним із варіантів розвитку рекреаційних зон Голосіївського району м.Києва є поява нових платних об'єктів рекреації [39].

Крім того, важливо розвивати креативні та адаптивні види рекреації як альтернативу традиційним рекреаційним зонам. Вже сьогодні слід формувати етичні конкурентні переваги туристично-рекреаційної галузі на основі

інноваційних підходів. Така державна політика дозволить не тільки вирішити проблему відпочинку та оздоровлення населення жителів м.Києва, але й забезпечить надходження доходів від експорту турпослуг. Представимо на рис.3.4 процес впровадження державно-приватного партнерства в екологізацію рекреаційного землекористування в Голосіївському районі м.Києва.

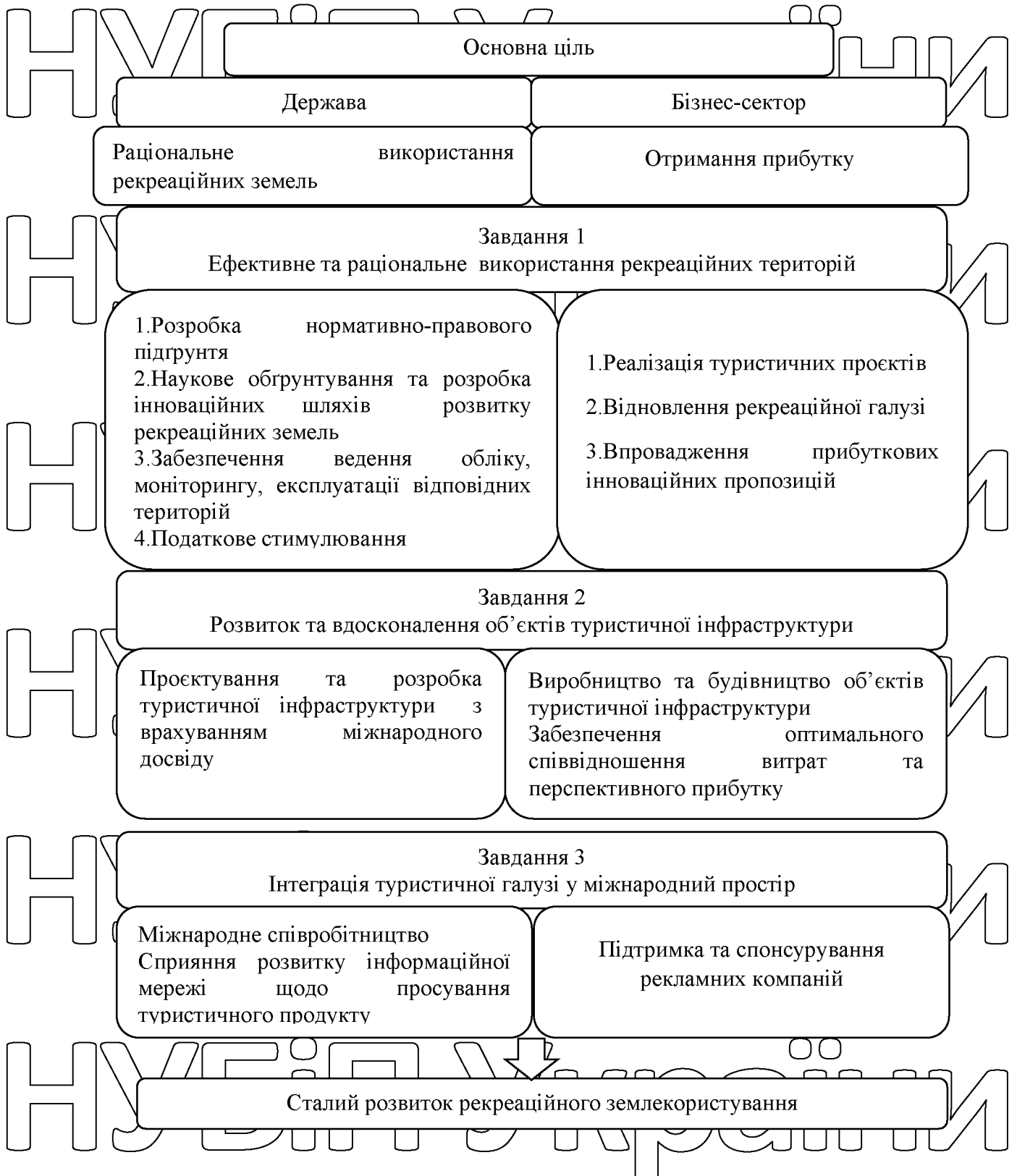

Рис. 3.4. Процес впровадження державно-приватного партнерства в екологізацію рекреаційного землекористування в Голосівському районі м.Києва.

*Примітка: сформовано автором

Крім того, важливим моментом в даному процесі є будівництво рекреаційних об'єктів. Усі етапи будівництва туристично-рекреаційних центрів мають відповідати екологічним вимогам, що висуваються до рекреаційної території, а саме, максимальному збереженню природних рекреаційних ресурсів.

Будівництво будь-яких споруд завжди викликає ті чи інші відхилення стану природної екологічної рівноваги, тобто, є потужним фактором антропогенного впливу на всі компоненти біосфери. Порушення природної обстановки неминуче навіть за найретельнішого дотримання всіх норм та правил будівельного виробництва. Тому ефективність використання рекреаційного потенціалу регіону залежить від якості планування та подальшого будівництва на рекреаційній території, яка надзвичайно чутлива до екологічних порушень.

При зведенні туристично-рекреаційних центрів необхідно орієнтуватися на будівельні технології, застосування яких забезпечить мінімально негативний вплив на навколишню середу. Комплексна екологічно чиста будівельна технологія обмежує вплив на природний ландшафт та забезпечує збереження екологічного балансу у регіоні надалі. Вона передбачає створення екологічно чистого туристичного рекреаційного комплексу на основі: оптимізації якості будівництва за певними екологічними критеріями; якісно-кількісної мінімізації техногенних навантажень на компоненти природного ландшафту [44].

Зведення туристично-рекреаційних центрів, будівництво туристично-рекреаційної інфраструктури формує антропогенний ландшафт у локальному масштабі. У процесі формування туристично-рекреаційного комплексу слід уникати нанесення прямої шкоди екології двома способами:

1) впливом на природу безпосередньо під час проведення робіт;

2) впливом на природу через використання природних ресурсів під час будівництва туристично-рекреаційного комплексу.

Інженерно-екологічне забезпечення туристично-рекреаційного комплексу включає:

1) екологічно обґрунтовані вимоги до об'єктів житлового будівництва;

2) завдання екологічно оптимального проектування всіх об'єктів туристично-рекреаційного комплексу;

3) науково-методичне опрацювання природоохоронних рішень;

4) комплексний аналіз перерахованого вище інженерно-екологічного забезпечення;

5) принципи організації екологічно безпечних будівельних робіт;

6) кількісну оцінку минулих та довгострокових наслідків від будівництва комплексів на рекреаційній території;

7) завдання раціонального природокористування та збереження природні ресурси.

Розвиток перелічених напрямів закладає єдині методологічні основи будівництва на території рекреаційних зон, що сприяють збереженню природних рекреаційних ресурсів цього регіону [46].

Важливим елементом та інноваційним методом планування рекреаційної галузі є гнучкість та адаптивність планування (в умовах високої невизначеності зовнішньої середовища). Зокрема, у разі тематичного парку (привабливість створення та характеристики якого будуть наведені далі) це буде виглядати так:

витрати створення парку першому етапі може бути невеликими: легкі збірні споруди, намети можуть тимчасово замінити капітальні споруди. У перспективі інфраструктура парку має розвиватися (у міру зростання власного прибутку парку та зовнішніх інвестицій).

І, нарешті, по-третє, це інновації у сфері організації «технологій відпочинку». Вони можуть бути різноманітними – від технологічних та інформаційних до нових форм обслуговування та сучасної туристично-рекреаційної інфраструктури.

Зокрема, як показує досвід, привабливість світових туристських
 НУВБІП України
 дестинацій багато в чому визначається ступенем розвиненості сфери розваг,
 причому традиційні засоби розваг поступаються місцем новим формам, що
 передбачають активні види відпочинку та високу пізнавальну цінність. Йдеться
 про інтерактивність відпочинку.

Формування ефективного механізму використання рекреаційного
 НУВБІП України
 потенціалу в Голосіївському районі м.Києва передбачає створення
 інформаційно-аналітичної системи управління із застосуванням
 геоінформаційних технологій.

Вона дозволить сформувати інформаційну базу на основі кадастру
 НУВБІП України
 природних туристичних рекреаційних ресурсів, історико-культурних пам'яток
 та пам'ятних місць та паспортизації всіх туристично-рекреаційних установ та
 підприємств.

Крім цього, створення такої інформаційно-аналітичної системи
 НУВБІП України
 управління дозволить здійснювати планування та контроль туристських потоків
 (внутрішніх, в'їзних та виїзних); отримувати достовірну інформацію про стан та
 тенденції зміни туристично-рекреаційного потенціалу регіону, вчасно
 реагувати на виникаючі загрози та приймати своєчасні рішення. А також дасть

можливість забезпечити ефективну систему підготовки кадрів для туристично-
 НУВБІП України
 рекреаційної галузі. На даний час практика використання та охорони земель,
 зайнятих рекреаційними об'єктами, потребує уточнення їх правового статусу.

Останній визначається нормами цивільного та земельного права, які нерідко
 суперечать одне одному. При цьому земельне законодавство чітко регламентує
 НУВБІП України
 особливості правового стану земель рекреаційного призначення, що входять до
 складу земель територій і об'єктів, що особливо охороняються, а також
 рекреаційних територіальних зон, входять, здебільшого, до меж земель
 населених пунктів.

НУВБІП України

3.3. Стратегічне планування розвитку використання земель рекреаційного призначення Голосіївського району м.Києва

Розвиток рекреаційного потенціалу території сприяє формуванню та покращенню інфраструктури туризму, сприяє диверсифікації економіки, налагодженню партнерських зв'язків між органами державного управління та приватним бізнесом, збереженню історико-культурної спадщини тощо.

З метою ефективного використання ресурсів необхідне забезпечення кращого спрямування їх використання з наявних варіантів застосування.

Важливу роль у цьому процесі має стратегічне планування рекреаційної діяльності.

У ринкових умовах регіон є самостійним економічним суб'єктом, діє і конкурує на рівні національної економіки та вступає у світові конкурентні процеси, тому узгодженість у діях всіх суб'єктів підприємницької діяльності має здійснюватися як між структурними підрозділами в одній великій організації, де поєднання факторів виробництва та вдосконалення соціально-економічного механізму здійснюється на вищому рівні.

Актуальним для Голосіївського району м.Києва залишається завдання щодо проведення інвентаризації та правового оформлення використання територій природно-заповідного фонду за користувачами з урахуванням вимог формування та розвитку рекреаційного середовища.

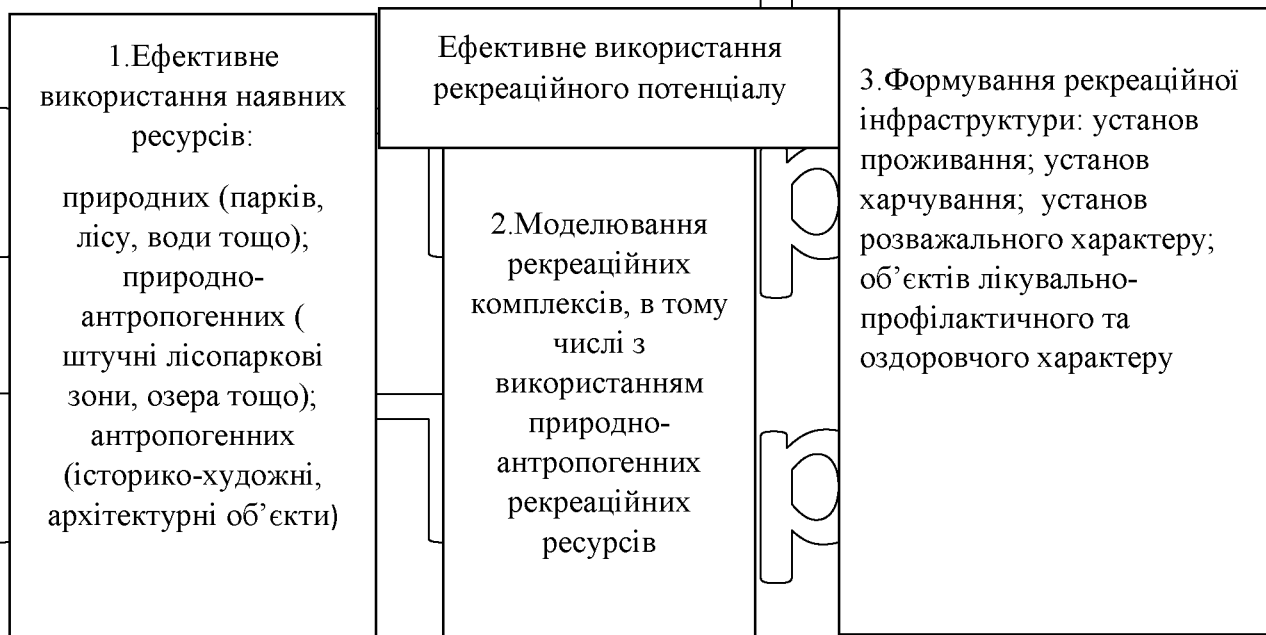
Необхідно розпочати систематичну роботу по визначенню меж та встановленню режимів охорони і використання рекреаційних територій, їхніх охоронних зон, затвердженню в установленому порядку зазначених меж та режимів, їх включенню до державного земельного кадастру та містобудівної документації та розробити ряд комплексних заходів для залучення інвестицій на створення рекреаційної інфраструктури та розкриття рекреаційного потенціалу території, і перш за все включення всіх рекреаційних ресурсів району до земель рекреаційного призначення. Також потрібно приступити до

розроблення проєктів землеустрою щодо організації і визначення меж території рекреаційного призначення [47, с.315].

Для того, щоб отримати синергійний ефект розвитку рекреаційного землекористування, в районі необхідно створити туристично-рекреаційний мультифункціональний комплекс (3.5).

Стратегія ефективного використання рекреаційного потенціалу має орієнтуватися на максимально повне використання наявних рекреаційних ресурсів у регіоні на збільшення рекреаційного ефекту за рахунок формування туристично-рекреаційної інфраструктури високого рівня, диференціації

туристично-рекреаційних послуг на основі включення до туристично-рекреаційного продукту крім базових послуг оздоровлення, харчування та проживання ще додаткові послуги.

Багатофункціональний рекреаційний продукт:
проживання, харчування, лікування та оздоровлення,
екскурсії та освітні форми діяльності

Рис.3.1. Стратегія ефективного використання рекреаційного потенціалу Голосіївського району м.Києва

*Примітка: сформовано автором на основі

Синергійний ефект проявляється в ситуації, коли в наслідок виникнення потоку інвестиційних проєктів виникає взаємний вплив окремих проєктів. В

цих умовах необхідно проводити планування та розміщення пріоритетів розробки нових проєктів з урахуванням досягнення максимального синергетичного ефекту [52].

Крім того, на підставі вивчення передових практик, експертних думок та загальних тенденцій туристичної галузі, можна охарактеризувати основні складові стратегічного плану впровадження екологізації рекреаційного землекористування Голосіївського району м.Києва:

1. Стрімкий розвиток галузі та стійкий попит на екодестинації. Згідно з експертними оцінками, кількість населення, стурбованого станом природи, зростає. Екологічне неблагополуччя виробляє в одних людей потребу змінити власне ставлення до природи, в інших – брати активну участь у її захисті та збереженні, у третіх – найсвідоміших – у відновленні. Деяка частина людей, не обмежуючись своїми зусиллями, прагне залучити до своєї активної діяльності прихильників. Все це призводить до попиту на відпочинок на природних територіях, а отже, до зростання туристичного потоку в екологічні дестинації.

2. Перехід туристичної галузі району на принципи економіки вражень позначається і на галузі екологічного та екобезпечних видів туризму [54].

3. Створення краудсорсингової рекреаційної Інтернет – платформи на засадах екологізації розвитку рекреаційного землекористування. Результатом використання екологічного рекреаційного краудсорсингу може служити карта рекреаційних територій, у складанні та експлуатації якої візьмуть участь всі зацікавлені громадяни, відзначаючи на них місця порушення рекреаційного режиму використання існуючих територій для відпочинку, перспективних рекреаційних земель з розміщенням інформації про стан того чи іншого об'єкта навколишнього середовища.

4. Використання форсайту в якості ключового методу земельного стратегування в сфері рекреації.

5. Рекреаційний напрям рекультиватії земельних ресурсів.

6. Застосування комплексного підходу до формування механізму зонування земель рекреаційного призначення, який повинен базуватися на

трансформації відносин власності, а саме чіткому розмежуванні форм власності та видів використання рекреаційних територій.

7. Налагодження досконалого механізму державного-приватного партнерства для забезпечення економічної зацікавленості обох сторін.

8. Залучення інвестицій в рекреаційну сферу.

9. Створення місцевого інформаційного центру для формування відкритого доступу до публічної інформації щодо стану та перспектив розвитку рекреаційного землекористування.

10. Проведення рекламно-інформаційної, просвітницької кампанії з метою формування в суспільстві розуміння цінності охорони навколишнього природного середовища.

11. Залучення стейкхолдерів до реалізації механізму земельного стратегування рекреаційних територій

Впровадження вищезазначених заходів до стратегічного плану розвитку регіону допоможуть підвищити рівень екологізації рекреаційного землекористування у Голосіївському районі м.Києва.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

Рекреаційне землекористування є могутнім фактором екології та економіки одночасно, тому інформація про розвиток рекреаційного вектору використання територій є невід'ємною частиною подальшого пізнання і оцінки динаміки використання земель в містах.

На підставі систематизації наукового наробку відповідної сфери визначено, що для забезпечення збалансованого розвитку рекреаційних територій необхідна екологізація рекреаційного землекористування та надано авторське визначення цього поняття «як процесу впровадження системи інноваційних еколого-орієнтованих заходів по забезпеченню взаємоузгодженого соціо-еколого-економічного розвитку рекреаційних територій з метою отримання відповідних послуг, задоволення та відпочинку, при якому використання та відновлення природно-ресурсного потенціалу рекреаційних земель відбувається з врахуванням потреб наступних поколінь».

До складу рекреаційних зон населених пунктів входять озеленені території загального користування, зайняті скверами, парками, громадськими садами, бульварами, пляжами, міськими лісами – ці зони призначені для відпочинку, туризму, занять фізичною культурою та спортом. Також до рекреаційних зон належать природні території, що особливо охороняється. Таким чином, рекреаційні ресурси за своїм походженням можуть бути природними та антропогенними [7]. Для визначення функціональної власності існує розподіл рекреаційних ресурсів на групи.

Головними умовами рекреаційного землекористування є наявність на земельній ділянці природних рекреаційних властивостей і придатність

земельної ділянки для організації певного напрямку (або комплексу напрямів) діяльності.

В умовах загальної неадекватності інституційного та організаційно-економічного базису розвитку земельних відносин необхідною є екологізація економічних відносин рекреаційного землекористування. Розроблено

структуру відповідного механізму та запропоновано напрями вдосконалення інституційного підґрунтя екологізації економічних відносин в системі рекреаційного землекористування міських агломерацій за чотирма напрямками:

базисному, ринковому, соціально-інформаційному та нормативно-

законодавчому, а саме в контексті розуміння необхідності формування досконалої системи відносин власності на землю, як основи забезпечення соціо-еколого-економічного розвитку територій.

Аналіз обраної теми дослідження проводився на прикладі Голосіївського району м.Києва. Голосіївський район є найбільшим районом міста. Дослідження показали, що даний район міста має значну кількість історичних місць, культурних та наукових закладів, пам'яток культури та мистецтва. Окремо, було відзначено природно-заповідний фонд Голосіївського району м.Києва. Зелена зона займає більше 6000 га району. Найбільш відомим є

Голосіївський національний парк, Лісники, Феопанія та інші. Наявність в межах міста національного природного парку є конкурентною перевагою району.

На території району розвинутий споживчий ринок. За останні три роки зросла кількість підприємств торгівлі, а також закладів ресторанного типу. Голосіївський район за чисельністю населення є найбільшим районом міста, проте за щільністю населення знаходиться на останньому місці серед інших районів м.Києва.

Голосіївський національний природний парк представляє основну земельну рекреаційного призначення. Він виконує функції відпочинку, так і оздоровчі при цьому суміщає інтереси охорони природи. Для цього парк поділений на функціональні зони. З метою досягнення еколого-економічних цілей

рекреаційного землекористування на території Голосіївського району здійснювалися наступні заходи: створюються умови для організації туризму; дотримуються режими охорони заповідних природних комплексів, проводяться наукові дослідження природних компонентів та їх змін в умовах рекреаційного використання, розробляються рекомендації з питань охорони навколишнього середовища.

За рахунок зонування рекреаційних земель зберігаються та відновлюються природні ресурси, ефективно використовуються їх властивості, збалансовано використовуються природа. Основними акцентами в організації

туристичної діяльності на території Голосіївського району:

тісна співпраця між всіма учасниками формування туристичного продукту;

- використання сучасних інформаційних технологій та соціальних медіа;
- постійна пропаганда екологічної та природоохоронної діяльності серед відвідувачів рекреаційних зон.

Під час здійснення рекреаційної діяльності на території Голосіївського району враховують вразливість природних ресурсів. Основним напрямком благоустрою району є реконструкція існуючих зелених надходжень.

Рекреаційне землекористування в Голосіївському районі направлене на досягнення економічних ефектів, про що свідчить зростання податкових надходжень. Крім того, зростають капітальні інвестиції в район. Основним завданням рекреаційного землекористування є відновлення сил та здоров'я населення за допомогою наявних природно-кліматичних, ландшафтно-композиційних та інженерно-технічних особливостей території.

З даними завданнями Голосіївський район не справляється в повній мірі. Це спричинене низькою зацікавленістю органів влади у створенні та розвитку рекреаційних зон міста.

Основними конкурентними перевагами рекреаційної діяльності Голосіївського району є наступні: встановлення меж національного природного

парку, наявність цінних рекреаційних ресурсів, різноманітність екосистем, підвищення економічної активності суб'єктів рекреації.

Основними проблемами економіко-екологічного використання земель рекреаційного призначення є наступні: наявність сміттєховища; значне забруднення водних об'єктів; намівання піску; ерозія ґрунтів; недостатнє врахування специфіки та взаємодії нормативно-правових актів в сфері природо-охоронної діяльності суб'єктами рекреаційної діяльності; антропогенне навантаження; зливна каналізація; кількісний склад земель, що негативно впливають на довкілля перевищує кількісний склад рекреаційних

земель; неспільове використання рекреаційних ресурсів; не проведення рекультивації земель; відсутність ефективного механізму державного-приватного партнерства щодо рекреаційного використання землі.

Аналіз зарубіжного досвіду показав, що основними цілями країн Європи, які приділяють рекреаційному напрямку значну увагу, є розширення економічних можливостей при однозначному зниженні впливу туризму на довкілля. В рамках дослідження було виділено вісім моделей розвитку екологізації землекористування. Встановлено, що основа екологічного туризму здійснюється в напрямках природних територій як правило національних

парків, які особливо охороняються. Рекреаційні землі управляються державними органами, хоча різні країни мають свою специфіку. Наприклад, в США це є зоною відповідальності окремих відомств та приватного сектору.

Найбільш цікавою є друга та третя модель еколого-економічного використання рекреаційних земель. Друга модель представлена країнами Північної Європи (Норвегія, Фінляндія, Ісландія).

Вони використовують передові практики утилізації відходів та використання «зелених» технологій, а економічні проблеми зводяться до мінімуму. Під час рекреаційного землекористування вони використовують принципи стійкості та екологічності. Третя модель представлена розвинутими країнами Європи та країнами Західної Європи. Дані країни зацікавлені в

поєднанні екологічних та економічних інтересів, рекреаційного землекористування.

У національних парках даних країн можна знайти землі сільськогосподарського призначення. Управління здійснюється на основі

поділу повноважень між органами державної влади, громадських організацій та приватного сектору з домінування держави.

В процесі дослідження встановлено основні шляхи поліпшення екологічної обстановки на рекреаційних землях Полісся Київського району м.Києва,

а саме:

- економіко-екологічне зонування земель рекреаційного призначення;
- орієнтація організаційно-економічного підтримки податкової політики у напрямку екологізації;

- вдосконалення нормативно-грошової оцінки земель рекреаційного призначення;

- запровадження досконалої системи контролю за використанням землевласниками встановлених норм;

- впровадження засад екологізації у процесі функціонування кожного суб'єкту.

Було запропоновано інструменти екологізації збалансованого розвитку рекреаційних територій, а саме: інституційні (сценарії збалансованого землекористування), адміністративні (впровадження екологічного менеджменту); еколого-економічні (екологічні податки, кредити, ліцензування).

Крім того, для підвищення ефективності еколого-економічного рекреаційного землекористування запропоновано впровадити рекреаційний паспорт району, який має складатися з наступних розділів: загальна характеристика суспільно-географічного положення земель; індикатори стану рекреаційного землекористування; специфіка еколого-економічного стану

територій, туристично-рекреаційна матеріально-технічна база, сучасний стан рекреації та туризму; економічна збалансованість рекреаційної території; нормативно-правова основа рекреаційної діяльності; інвестиційна

привабливість території; план природних заходів та перспективи розвитку рекреаційного туризму.

Також для Голосіївського району м.Києва важливо розробити ефективний процес впровадження державно-приватного партнерства в сферу рекреаційного землекористування. В даному аспекті найбільше уваги потрібно приділяти будівництву рекреаційних об'єктів на засадах екологічного менеджменту.

За результатами дослідження до стратегічного плану розвитку еколого-економічного використання земель рекреації запропоновано включити наступні

аспекти: стрімкий розвиток рекреаційної галузі та підвищення ролі

екодистивацій; перехід туристичної галузі на принципи економіки вражень;

створення краундсорсингової рекреаційної Інтернет-платформи на засадах

екологізації рекреаційного землекористування; використання форсайту в якості

основного методу земельного стратегування; застосування комплексного

підходу до формування механізму зонування земель рекреаційного

призначення; налагодження механізмів державно-приватного партнерства;

залучення інвестиційних ресурсів; рекреаційний напрямок рекультивациі земель

та активне залучення стейкхолдерів до екологізації рекреаційного

землекористування.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Слупень Н.М. Теоретичні аспекти та сутність збалансованого розвитку рекреаційних територій. Ефективна економіка. 2017. №4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>

2. Аналітичний звіт «Базове дослідження стану та напрямів розвитку екологічної політики України та перспектив посилення участі організацій громадянського суспільства у розробці та впровадженні політик, дружніх до довкілля» (період: 2018 - січень 2019) / Матус С.А., Левіна Г.М., Карпюк Т.С., Денищик О.Ю. Фонд «Відродження». Київ, 2019. 117с.

3. Шушулков С. Д. Соціально-економічні аспекти розвитку рекреаційного землекористування. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2019. -Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2019_3_14

4. Третьак А.М. Екологія землекористування. Теоретико-методологічні основи формування та адміністрування : монографія / А.М. Третьак. – Херсон : Грінь Д.С., 2012. – 436с.

5. Булишева Д.В. Розвиток організаційно-економічного механізму рекреаційного землекористування Одеського регіону. Економічні інновації: зб. наук. праць. Одеса, 2017. Вип. 64. С.41-46

6. Економічні інструменти як засоби формування екологічної культури рекреаційного землекористування. Актуальні питання сталого економічного

розвитку : V Міжнар. наук.-практ. конф., 21-22 грудня 2012р. ; тези допов. – Київ, 2012. – С.93-97.

7. Хвесик М.А. Інституціональне забезпечення землекористування: теорія і практика: монографія/ М.А. Хвесик, В.А. Голян. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2006. – 260 с

8. Зінченко Т. Є., Таратула Р. Б., Ступень Р. М. Земельно-ресурсний потенціал рекреаційних територій: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2016. 216 с

9. Третяк А. М., Гребенник Г. В. Підтипи рекреаційного землекористування за характером використання природних рекреаційних ресурсів. Збалансоване природокористування. 2014. № 4. С. 96-100.

10. Дорош О. С. Теоретико-методологічні засади територіального планування землекористування: монографія. Херсон: Гринь Д.С., 2012. 434 с.

11. Бабміндра Д.І. Трансформація існуючих і формування нових землекористувань на екологічних засадах. Землевпорядний вісник. 2006. №1. С.26–28.

12. Калина Т. ., Константинова О. В., Арзуманян Т. Ю. Розвиток туристично-рекреаційної діяльності на природоохоронних територіях.

Актуальні проблеми інноваційної економіки. Харків : Харківський національний технічний університет сільського господарства ім.П. Василенка, 2017. №3. С. 39-45.

13. Бутенко Є. В. Особливості формування рекреаційного землекористування у приміській зоні мегаполісу. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2021. № 3

URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zemleustriy_2021_3_9 (дата звернення 12.09.2022)

14. Екологія землекористування : навч. посіб. / А.М. Третяк, О.С. Будзьяк, В.М. Третяк та ін. ; за заг. ред. Третяка А.М. К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 178 с

15. Формування моделі управління природними ресурсами в ринкових умовах господарювання : монографія / за заг. ред. д.е.н., проф., акад. НААН України М.А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕНСР НАН України, 2013. – 304 с.

16. Іванов А. М. Інституціональні аспекти рекреаційного землекористування. Економічний форум. 2018. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2018_2_27

17. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року в редакції Закону України від 8 лютого 2006 року. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 17. С. 99; 2006. № 21. С. 170.

18. Третяк А. М. Рекреаційне землекористування в межах водоохоронних зон та прибережних захисних смуг міст в контексті забезпечення сталого розвитку. *Агросвіт*. 2020. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2020_8_7

19. Третяк В. М. Рекреаційне землекористування: проблеми формування та оцінки потенціалу. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2020. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zemleustriy_2020_1_4

20. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991. № 1264-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1991. № 41. ст. 546. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

21. Податковий Кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI / Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13, / № 13-14, № 15-16, № 17. – 536 с.

22. Конституція України: Закон України прийнятий на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року / Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.

23. Булишева Д. В. Інституційні аспекти трансформації відносин власності в контексті екологізації рекреаційного землекористування міських агломерацій України. Економічні інновації. 2017. Вип. 63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecinn_2017_63_7

24. Головне управління статистики у м. Києві Електронний ресурс: <http://kyiv.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=3568&lang=1>

25. Халімон П.В. Еколого-економічні імперативи державної політики використання земельних ресурсів: вітчизняні реалії та світовий досвід. URL: <http://www.dy.ravka.com.ua/?op=1&z=1749>

26. Звіт про виконання бюджету м.Києва за 2021 рік Електронний ресурс: https://kmr.gov.ua/uk/zvit_kiev_bydjet

27. Хумарова Н. І. Еколого-орієнтоване стратегічне планування розвитку територій монографія. Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2011. 408 с.

28. Земельний кодекс України від 25.10.2001 №2768-III [Електронний ресурс]: Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/> (дата звернення: 12.09.2022).

29. Дорош О. С., Фоменко В. А., Купріяничук І. П., Свиридова Л. А. Фінансово-економічний механізм як універсальний інструментарій переведення землекористування на модель сталого розвитку. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2019. № 2. С. 13 - 22.

30. Закон України «Про туризм» Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1441-20#Text> (дата звернення 12.09.2022)

31. Доповідь Кабінету Міністрів України про стан реалізації Генеральної схеми планування території України за 2018 рік. Київ, 2019. 167 с.

32. Екологізація економічних відносин у системі рекреаційного землекористування міських агломерацій: теорія та практика монографія / Д.В. Булицьєва, Н.М. Андрєєва ; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. Одеса : ІПРЕЕД НАНУ, 2018. – 246 с

33. Екологічний менеджмент та аудит рекреаційних територій (концептуальні засади та організаційний механізм) / Т.П. Галушкіна, Л.І.Новосельська, Л.М. Грановська та ін.; НАН України ІПРЕЕД. – Одеса : Видавництво ТОВ «ІНВАЦ», 2006. – 184с.

34. Зарубіжний досвід управління в сфері екологічного туризму: тренди та моделі URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zarubezhnyy-opyt-upravleniya-v-sfere-ekologicheskogo-turizma-trendy-i-modeli-razvitiya> (дата звернення 12.09.2022)

35. Стратегія уряду Норвегії в північних регіонах"URL:
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/strategi11.pdf>, New
 Building Blocks in the North. The next Step in the Governments High North
 Strategy: URL: <https://www.regjeringen.no>

36. Wondirad A., Tolkach D., King B. Stakeholder collaboration as a major
 factor for sustainable ecotourism development in developing countries // Tourism
 Management, 2020 Vol.78. URL: 10.1016/j.tourman.2019.104024. (дата звернення
 12.09.2022)

37. Максанова Л. Б-Ж., Гусева Є.Ю. , Баастин О., Аюшеева С.М.,
 Мункуева В.Д. Міжнародний досвід розвитку екотуризму: специфіка та
 загальні походи. Вісник Московського державного обласного університету.
 Серія: Природні науки. 2019. №2(3). DOI 10.18384/2310-7189-2019-2-54-66

38. Шашеро А. М. Рекреаційні землі в планувальних розробках
 сьогодення. Вісник Одеського національного університету. Серія : Географічні
 та геологічні науки. 2021. Т. 26, Вип. 2.
 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vopny_geo_2021_26_2_11

39. Шушулков С. Д. Оцінка особливостей використання
 туристичнорекреаційного потенціалу Одеської області. Актуальні проблеми
 інноваційної економіки. 2019. №4. С. 93-99.

40. Інформаційно-аналітична довідка про Голосіївський район (паспорт
 району) станом на 01.01.2022. Електронний ресурс:
<https://golos.kyivcity.gov.ua/content/menyu-2.html>

41. Калина Т. Є. Рекреаційне землекористування урбанізованих
 територій. Бізнес-навигатор. 2020. Вип. 2.
 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2020_2_14

42. Колодій П. Роль землеустрою у розвитку рекреації та рекреаційного
 потенціалу територій. Вісник Львівського національного аграрного
 університету. Серія Економіка АПК. 2014. № 21(2)
 URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnau_econ_2014_21\(2\)_31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnau_econ_2014_21(2)_31)

43. Кривов В.М. Сучасні проблеми землекористування через економічні важелі. *Вісник аграрної науки*. 2008. №3. С.65–67.

44. Рідей Н.М., Хітренко Т.Ф. Рекреація в Україні: вивченість, перспективи розвитку рекреаційних територій. *Вісник Дніпропетровського державного університету*. № 17. 2015. С. 64—69

45. Про мораторій на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах: Закон України від 21.03.2012. № 3159-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*.

2011. № 40. ст. 400. Електронний

ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3159-17#Text>

46. Міщенко Є. В. Системна оцінка рекреаційного землегосподарювання у механізмі екосистемного управління природоохоронними територіями.

Збалансоване природокористування. 2016. № 3.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zp_2016_3_22

47. Волохова О.В., Позіхайло А.Ю., Задерейко В., Крижановська О.Т. Перспективи розвитку екотуризму на території національного природного парку «Голосіївський» // *Матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф.*

«Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та

регулювання» (м. Черкаси, 22-23 березня 2018 р.). У 2-х т. Черкаси: Видавець

Чабаненко Ю.А., 2018. С.314-317.

48. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році. Київ : Міністерство екології та природних

ресурсів України. ФОРМ Грінь Д. С. 2017. 308 с.

49. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія/ за заг. ред. В. П. Герасименко. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с

50. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011. № 3613-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012. № 8. ст. 61.

Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> (дата звернення: 10.09.2022)

51. Про мораторій на зміну цільового призначення окремих земельних ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах: Закон України від 21.03.2012 № 3159-МІ. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 40, ст. 400. Електронний

ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3159-17#Text>

52. Чижалюк Т. О. Вдосконалення землеустрою як механізм управління розвитком туристично-рекреаційних територій. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 26(2). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_26\(2\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2018_26(2)_16)

53. Юсипенко О. М. Методичні підходи землевпорядного формування рекреаційного землекористування водоохоронних зон та прибережних захисних смуг. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2021. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zemleustriy_2021_3_12

54. Wilson G.A. Multifunctional Agriculture. A Transition Theory Perspective. URL: <http://www.cabi.org/cabebooks/ebook/20073109026>

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ДОДАТКИ

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

